

75 jaar

75 JAAR PINKSTERLANDDAGEN
Appelscha
9 TOT EN MET 12 MEI 2008

Pinksterlanddagen

op het terrein Tot Vrijheidbezinning in Appelscha

(1933-2008)

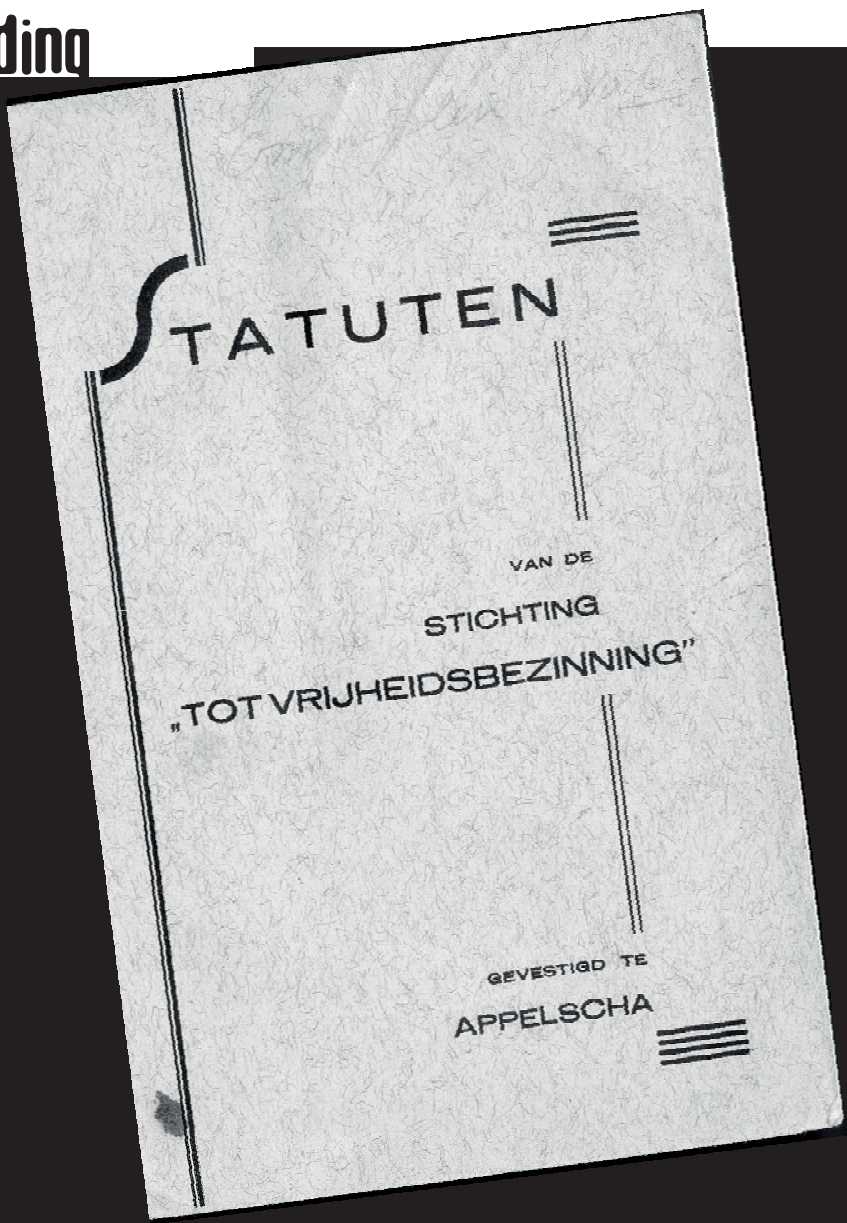

Deze brochure is gemaakt
ter gelegenheid van
75 jaar Pinksterlanddagen.

tekst: Arie Hazekamp

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1924 - 1930	5
1. Het ontstaan en de ontwikkeling van de Pinksterlanddagen	
1930 - 1940	16
2. De Pinksterlanddagen krijgen hun thuisbasis in Appelscha	
1940 - 1945	23
3. De Tweede Wereld- oorlog	
1945 - 1960	25
4. De Pinksterlanddagen als traditie van een vergrijzende beweging	
1960 - 1970	34
5. Een nieuwe generatie jongeren verwerven hun plek	
1970 - 1977	41
6. De Pinksterlanddagen tussen socialistische maatschappijanalyse en anarchistische praktijk	
1977 - 1985	48
7. De Pinksterlanddagen als platform van de nieuwe sociale bewegingen	
1985 - 1996	54
8. De beweging van '80' raakt betrokken bij de organisatie van de Pinksterlanddagen	
1996 - heden	60
9. De Pinksterlanddagen ontwikkelen zich als anarchistisch festival	
slotopmerkingen	67

Aan de rand van het Nationaal Park Drents-Friese Wold in Appelscha ligt een schuin aangelegd stuk land verscholen. Het is slechts bereikbaar via een zandpad. Op deze halve hectare bevindt zich het anarchistisch kampeerterrein 'Tot Vrijheidsbezinning'. Het is dit jaar 75 jaar geleden dat het niet bijster vruchtbare stuk aardappelland op slinkse wijze werd aangekocht om te dienen als thuisbasis voor de anarchistische manifestatie die in het Noorden jaarlijks met Pinksteren plaatsvond. Sinds 1933 vinden er met uitzondering van de oorlogsjaren (1940-1944) elk jaar de zogeheten Pinksterlanddagen (PL) plaats. De combinatie van een meerdaags festival met politieke bijeenkomsten en culturele manifestaties, waarbij de honderden deelnemers hun tenten opslaan, is uniek.

Welbeschouwd zijn de landdagen in meer dan een opzicht uitzonderlijk.

- 4 Afgezien van (wereldwijde) fenomenen als de 1 mei viering en internationale vrouwendag zijn er in Nederland (en daarbuiten?) wellicht geen politieke bijeenkomsten te benoemen met een dergelijke lange staat van dienst. Daarbij dient aangetekend te worden dat Neerlands enige anarchistische traditie van nog oudere datum is, zoals verderop in deze brochure zal blijken.

Uniek is eveneens dat diverse generaties anarchisten zich voor de organisatie van de dagen hebben sterk gemaakt. De eerste decennia, de jaren twintig en dertig, zijn dat de anarchistische jongeren geweest, afkomstig uit de drie noordelijke provincies (het Noorden). Na de Tweede Wereldoorlog krijgen zij

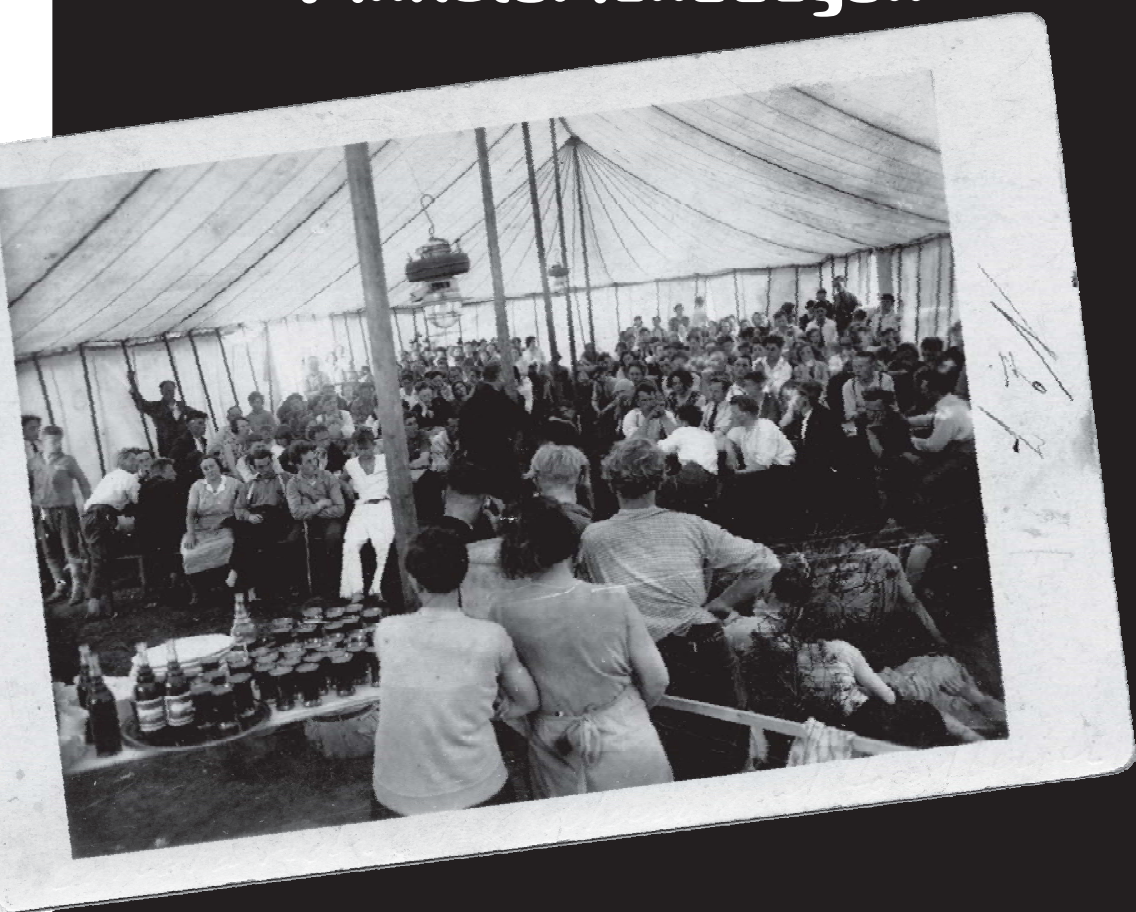
steun van hun landelijke kameraden van de Federatie van Vrije Socialisten (FVS). Vanaf de jaren zestig raken stilaan de jongeren die door de dreiging van de atoomoorlog politiek bewust zijn geworden, betrokken bij de organisatie van de Pinksterlanddagen. Provo zorgde vervolgens voor een enorme opleving voor de belangstelling voor het anarchisme en de toestroom van jongeren naar Appelscha. Vanaf 1970 zijn opnieuw noordelijke jongeren verantwoordelijk voor het jaarlijkse programma. De Beweging ontstaan in de jaren '80 is verantwoordelijk voor een volgende opleving van de Pinksterlanddagen. Sindsdien bevolken antimilitaristen waaronder het fenomeen totaalweigeraars, krakers en feministen het terrein met Pinksteren.

Op dit moment zijn het anarchisten werkzaam in diverse sociale bewegingen actief op het terrein in Appelscha. De Pinksterlanddagen vormen anno 2008 een platform voor politiek-culturele discussie en activiteit waar uitwisseling plaatsvindt, plannen worden gesmeed, vaardigheden worden geoefend en (soms) actie gevoerd. Dat roept de vraag op hoe de Pinksterlanddagen konden uitgroeien tot de belangrijkste anarchistische manifestatie van Nederland?

(1924-1930)

1. Het ontstaan en de ontwikkeling van de Pinksterlanddagen

Als gevolg van de verschrikkingen van de Eerste Wereldoorlog en de hoop op een betere toekomst die de Russische Revolutie in brede kring bracht, groeide in ons land een generatie jongeren op die ontvankelijk was voor het anarchisme. Zij sloten zich begin jaren twintig aan een in het Vrije Jeugd Verbond (VJV). In deze kring was het de Amsterdammer Jo de Haas (1897–1945) die in 1923 het idee opwerpte een manifestatie te organiseren om de jeugd te mobiliseren tegen militarisme en oorlogsvoorbereiding, en te pleiten voor weigering van de militaire dienstplicht. De Haas was een van de belangrijkste woordvoerders van de toenmalige anarchistische jeugdbeweging. Zijn idee vond voldoende weerklank bij zijn strijdmakkers.

6 In het voorjaar van 1924 verscheen van de hand van De Haas en Jac. Knap (afkomstig uit Amersfoort) een pamflet getiteld 'De revolutionaire jeugd mobiliseert' waarin het 'leger van vrijheid' werd opgeroepen zich te mobiliseren tegen militarisme. Dat daarbij voor Pinksteren werd gekozen had te maken met de omstandigheid dat de arbeidersjeugd dan vrij had. Van oudsher koos de anarchistische (en socialistische) arbeidersbeweging vanwege deze reden voor christelijke feestdagen om bijeen te komen voor vergaderingen en bijeenkomsten. Zodoende werd in 1924 de eerste Pinkstermobilisatie gehouden op een terrein bij Amersfoort. Dat het antimilitarisme het thema van de bijeenkomst was, bracht de autoriteiten in hoogste staat van paraatheid. Het terrein van de manifestatie werd permanent bewaakt. Militaire objecten in de omgeving werden uitgebreid beveiligd en de daar gelegerde soldaten

zoveel mogelijk met verlof gestuurd. Rond het vliegveld Soesterberg waren voorafgaand aan de mobilisatie meerdere heidebranden geweest, wat de commandant direct in verband bracht met de 'kwaadwillige bedoelingen van die anarchistische elementen.'

De eerste Pinkstermobilisatie trok enkele honderden bezoekers uit het hele land. Er werd muziek gemaakt en gecolporteerd met bladen in Amersfoort. Dit laatste leverde de nodige schermutselingen op met de politie. Openbare meetings met sprekers uit de beweging vormden de hoofdmoot van de bijeenkomst. Het radicale antimilitarisme werd duidelijk verwoord door Jo de Haas. Andere bekende namen uit de jeugdbeweging als Herman Schuurman en Jo Meijer hielden lezingen met als respectievelijke titels als 'Over en tegen politie' en 'Menschelijkheid'. Hiermee werd aangegeven dat de jongerenbeweging zowel een radicale als een meer gematigde vleugel kende.

De oproep van Jo de Haas om de jeugd te doordringen van het belang van antimilitarisme had niet alleen de Pinkstermobilisatie in Amersfoort tot gevolg. In het Friese Appelscha vond later die maand de eerste Revolutionaire Anti-Militaristische Landdag in Appelscha plaats op een terreintje dat van Staatsbosbeheer werd gehuurd. De reisafstand naar het verre 'Holland' was voor veel noorderlingen een te grote hindernis gebleken. In plaats daarvan kozen de drie noordelijke provincies voor een eigen versie van de 'Mobilisatie'. Dat Appelscha voor deze 'Landdag' als locatie in aanmerking kwam had

meerdere redenen. In de eerste plaats was dit voormalige veendorp van oudsher een bolwerk van het vrije socialisme c.q. anarchisme. De strijd van de veenarbeiders voor betere levensomstandigheden kende er een lange traditie die mede door Ferdinand Domela Nieuwenhuis (1846–1919) was geïnspireerd. Appelscha telde in de jaren twintig een grote groep anarchistische jongeren, veelal kinderen van gelijkgestemde ouders. De beweging in Appelscha had tevens ervaring met de organisatie van grote openbare bijeenkomsten in de buitenlucht. Tenslotte had het dorp een gunstige ligging ten opzichte van de provincies Groningen en Drenthe. De Landdag was wat opkomst betreft een groter succes dan de eerste Pinkstermobilisatie. Vanuit het Noorden kwamen ruim 600 mensen naar Appelscha. In zijn rede voor de landdag zette Jo de Haas de noodzaak van geestelijke ontwikkeling uiteen. Voorts hield Klaas Blauw een redevoering. Blauw was geboren en getogen in het nabij gelegen Wijnjeterp, en zou later dat jaar landelijk opzien baren door een noodlottig ongeval met zijn revolver waarbij hij om het leven kwam. Omdat er geen vergunning was aangevraagd voor de bespreking 's ochtends in de open lucht werd de lokale organisator Jur Hoogeveen verbaliseerd en later veroordeeld tot een maand cel die hij in Leeuwarden uitzat.

Volgende Pinkstermobilisaties

Na het succes van de Pinkstermobilisatie in 1924 waren betrokkenen in de anarchistische jongerenbeweging er van overtuigd dat deze manifestatie een vervolg diende te krijgen. Een jaar later

werd gekozen voor het voorterrein van de Engendaalschool in Soest, die in gebruik werd genomen als keuken en kantine. Bij deze tweede Pinkstermobilisatie in 1925 bleek de opkomst groter dan bij de eerste keer. Veel nieuwe gezichten waren afkomstig uit de veenstreken van het noorden van het land.

Uit het programma werd opnieuw duidelijk dat het VJV ook bestond uit zoekende jeugd die zich niet zondermeer op het anarchisme wenste te oriënteren. Zodoende was een van de sprekers de communist Jacques Engels die een rede hield met de titel 'De Revolutionairen, wat hen bindt en wat hen scheidt.' In zijn toespraak betoogde hij dat het anarchisme te eenzijdig was georiënteerd en dat het communisme te gecentraliseerd was, waardoor het kwetsbaar was voor corruptie. De jongeren dienden een synthese zien te vinden tussen centralisme en federalisme, tussen communisme en anarchisme. Deze zienswijze werd in het daarop volgende debat heftig bestreden door Anton Constandse en Herman Schuurman. Zij wilden het antimilitarisme van de vrije jeugdbeweging niet dienstbaar maken aan de 'politiek' en toonden aan dat begrippen als proletarische staat en rood militarisme slechts gebruikt werden om de arbeiders te misleiden. Constandse hield tevens een rede over 'Jeugd en Anarchisme', waarin hij de overeenkomsten tussen beide ter sprake bracht. 'Het enthousiaste en overgegevene, het breken met elken dwang, het verzet tegen discipline en tucht, ... "Doe wat je wil!" Deze leus zullen ook de jongeren tot de hunne moeten maken, ook en vooral ten opzichte van het militarisme, wat dan daarop neer zal

komen, dat de jeugd niet met zich zal laten doen wat de ouden heeren militaristen willen.'

In de aanloop naar de derde Pinkstermobilisatie in 1926 trad een sterker wordende scheiding der geesten op in de jongerenbeweging. Degenen die zich zondermeer voor het anarchisme uitspraken, hadden zich vanaf eind 1923 gegroepeerd rond het blad 'De Moker'. De vleugel die meer zag in een bredere oriëntatie schaarden zich daarna rond het tijdschrift 'De Branding'. Zij verlieten het VJV en richtten het Verbond van Opstandige Jeugd (VOJ) op. Desondanks bleven beide stromingen samenwerken in de organisatie van de jaarlijkse Pinkstermobilisatie. Dat bleef een gezamenlijke onderneming.

- De derde antimilitaristische Pinkstermobilisatie was een internationaal gebeuren. Wederom was
- 8 Soest als locatie gekozen. De autoriteiten wilden op alles voorbereid zijn. Alle wegen naar de vliegbasis Soesterberg waren al voor aanvang van het kamp afgesloten. De burgemeester van Soest was op non-actief gesteld en vervangen door een legerkapitein die als hoofd van de politie optrad. Aan de grens werd door de douane in nauwe samenwerking met de recherche, alle buitenlanders geweigerd die als eindbestemming Soest of Amersfoort opgaven. Iedereen die zich buiten het kamp bevond, werd door aanwezige agenten gevolgd. Propaganda buiten het kamp trachtte men tegen te gaan. Er was ongeveer evenveel politie op de been als er deelnemers waren. De deelnemers waren er in ruime mate, bijna 500. Volgens Jo de Haas, die de bijeenkomst opende,

werd door de overheidsmaatregelen eens te meer bewezen van welke kant volgens de kapitalistische regeerders het gevaar dreigde. Hij wees daarbij op de bijeenkomst van de sociaal-democratische AJC in Amsterdam, die van de autoriteiten de beschikking had gekregen over legertenten en waarvoor extra treinen waren ingezet om de deelnemers te vervoeren.

Voor de derde pinkstermobilisatie waren vrijwel uitsluitend buitenlandse sprekers uitgenodigd. De aanwezigen luisterden naar geestverwanten uit Berlijn, Parijs, Brussel, en Zurich. 's Avonds was er een kunstavond met een Amsterdamse mandolineclub, het VJV-zangkoor uit Rotterdam en de bekende declamator Jan Mesman. Ook werd onder het mom van 'Das elastische Acht' door enkele Duitse kameraden de achturige werkdag aan de kaak gesteld. De volgende dag sprak Marcia Williamson over dienstweigeren in Engeland tijdens de Eerste Wereldoorlog. Ook werden er protestnota's opgesteld inzake mishandeling van dienstweigeraars in onder andere Rusland en Tsjecho-Slowakije.

Op aanraden van de Vlaamse antimilitarist Hem Day werd 's avonds na afloop de grondslag gelegd voor de Anarchistische Jeugd Internationale (AJI). De doelen van het AJI waren het organiseren van een persdienst voor de jongeren, het verlenen van hulp aan politieke 'misdadigers' en het organiseren van internationale jeugdbijeenkomsten. Later blijkt dat het zou blijven bij het aanknopen van contacten met buitenlandse geestverwanten. De AJI kreeg in het buitenland geen navolging en door

de controverse onder de jongeren zelf over de keuze voor het anarchisme zou zij ook binnenslands geen rol van betekenis spelen. Vanaf 1927 verschijnt er slechts zeer onregelmatig een in het Esperanto geschreven blaadje. Dooreen gebrek aan abonnees bleek een Nederlandstalige uitgave niet mogelijk.

Verskillende deelnemers aan het Pinksterkamp beschouwden de oprichting van de AJI als een ondersje van 'bonzen'. Sommige deelnemers aan het kamp waren bij de oprichtingsvergadering weggestuurd onder het mom dat het geheim was. Voorafgaand aan de werkelijke oprichting was gesteld dat het zou gaan om een Anti-militaristische Jeugd Internationale. Tijdens de vergadering zelf werd de ware naam duidelijk. De Brandinggroepen namen meteen afstand van deze oprichtingsvergadering, mede vanwege het expliciet anarchistische karakter van deze nieuwe organisatie.

Het was tijdens deze Pinkstermobilisatie dat de aanwezige noordelijke groepen voorstelden dat de komende mobilisatie in Appelscha zou worden gehouden in plaats van in het westen. Dit voornemen werd met instemming begroet. Hier werd een traditie geboren.

Scheiding der geesten

De Pinkstermobilisatie die in 1927 moest plaatsvinden in Appelscha was van meet af aan de inzet van een machtsstrijd tussen de beide organisaties die de jongerenbeweging telde. Het VOJ bracht een organisatiecomité in stelling met vrijwel uitsluitend noorderlingen. Uit Appelscha zelf was het drietal Jurjen

en Gelte Hoogeveen en Johan Mulder afkomstig. Jouke Lenstra vertegenwoordigde de Vrije Jeugd Groep uit de stad Groningen. Uit Franeker kwam de enige vrouw uit dit gezelschap, de verpleegster Jel van der Ploeg. De enige niet noorderling was Jo de Haas, die inmiddels zijn buik vol had van het heftige cultuurtje in de Amsterdamse jongerenbeweging. Als gevolg daarvan vertoefde hij veelal in de drie noordelijke provincies. Het VOJ wenste zich met name door toedoen van De Haas duidelijk te onderscheiden van het VJV. Daarom besloot zij in plaats van de term Mobilisatie het begrip Pinksterlanddagen (PL) te introduceren. De term 'Landdagen' werd in Appelscha reeds gebruikt bij de jaarlijkse antimilitaristische bijeenkomst die rond het begin van de zomer werd gehouden.

Het VJV hield echter in Amsterdam haar eigen voorbereidingsvergadering voor de Pinkstermobilisatie '27. Zij besloten eveneens dit evenement in Appelscha te gaan houden.

Herman Schuurman die deel uitmaakte van deze voorbereidingsgroep huurde het benodigde terrein van Staatsbosbeheer. Dat hij dit stiekem had gedaan in de pauze van een gezamenlijke vergadering van de jeugdbeweging in Appelscha, werd hem bijzonder kwalijk genomen door de uit het dorp afkomstige VOJ-ers. Jo de Haas verklaarde daarop als rechtgeaard anti-militarist 'de oorlog' aan Schuurman. Een nieuw conflict was geboren, versterkt doordat het VJV een voorstel deed tot hernieuwde samenwerking rond de bijeenkomst met Pinksteren, maar wel op hun voorwaarden. De Noordelijke Mokerjongeren waren het niet eens met deze gang van

zaken binnen het Amsterdamse VJV, waar de Mokerianen dominant waren. Tinus Veenstra van de Mokergroep Oosterwolde en de pas opgerichte Mokergroep Musselkanaal protesteerden met klem tegen wat zij 'onzedelijke handelingen' noemden van hun voorbereidingscomité. Hierop startten bemiddelingspogingen om beide groepen net als in het voorgaande jaar te laten samenwerken rond de Pinksterbijeenkomst. Zowel Moker- als Brandinggroepen riepen onder de naam Noordelijke Revolutionaire Jeugdgroepen op voor een vergadering voor 18 en 19 december om de kwestie op te lossen. Oorspronkelijk was Appelscha als vergaderplaats gekozen. Nadat dit door de burgemeester verboden werd, moesten de jongeren uitwijken naar café Blauw te Wijnjeterp. De eigenaar Leffert Blauw was behalve een oom van de reeds genoemde Klaas Blauw zelf een anarchist.

10

Tinus Veenstra riep de beide organisaties op om samen de Pinkstermobilisatie te gaan voorbereiden en wel op dezelfde grondslag als de afgelopen jaren. Dit zou dus een revolutionaire antimilitaristische strekking inhouden en niet specifiek een anarchistische. De Amsterdammers dienden daarop een motie in waarin men weigerde men nog langer samen te werken met Jo de Haas, en een tweetal andere prominenten afkomstig uit het VOJ-kamp. Men werd namelijk verweten door hun onderlinge persoonlijke ruzies met Herman Schuurman een rem op de beweging te zijn. Herman Schuurman zelf was inmiddels uit het voorbereidingscomité van het VJV gestapt, maar maakte nog wel deel uit van De Moker. Een motie van

de stad-Groninger Derk Ploeger om deze bezwaren weer in te trekken werd door de meerderheid verworpen. Hierna onttaardde de vergadering in een fikse ruzie tussen de Haarlemmers (initiatiefnemers van het VOJ) en de Amsterdammers (trouw aan het VJV) met verwijten over en weer omtrent de scheuring van het VJV.

De vergadering werd door de vertegenwoordigers van beide Hollandse steden gedomineerd. De tot samenwerking neigende noorderlingen kwamen er op de door henzelf georganiseerde vergadering niet meer aan te pas. Anne Veenstra uit Warga had een verklaring hiervoor en schreef aan de Derk Ploeger: 'Weet je Derk wat de grootste pest is voor de lui uit Friesland en misschien ook Drenthe en Groningen? Dat ze in hun dagelijkse omgang steeds hun dialect of eigen taal spreken. Ze denken steeds in het Fries, 't Drents enz. Wanneer ze nu een woord of wat Hollands moeten spreken, zijn ze er glad af. Wat ze in gedachten bij zich hebben, kunnen ze niet zoo handig in woorden in Hollands omzetten. Dat is één der redenen waarom de Noorderlingen zelf zoo weinig zeggen.' Een extra pauze moest worden ingelast om de gemoederen te bedaren. Hierop werd de Amsterdamse motie afgezwakt tot een versie waarin gepleit werd tot samenvoeging van beide comité's om tot een tijdelijk samenwerkingsverband te komen, waarna men op de pinkstermobilisatie zelf tot een oplossing zou proberen te komen. Deze werd met ruime meerderheid aangenomen.

Toch waren daarmee de problemen niet opgelost. Jo de Haas kondigde

aan te stoppen met spreekbeurten, nadat ondermeer in De Vrije Socialist stukken waren verschenen afkomstig van Amsterdamse VJV-ers die hem in zijn eer aantastten. In navolging van Jo de Haas besloten de belangrijkste VOJ-groepen (Groningen en Haarlem) af te zien van verdere samenwerking met het VJV. Dit op grond van de onverdraagzaamheid binnen deze organisatie, hetgeen in een circulaire werd uiteen gezet. Gehekeld werd de opvatting binnen het VJV dat ondermeer De Haas een rem op de beweging zou vormen, maar ook het optreden van de Amsterdammers die achteraf zouden hebben verteld dat hun motie op de vergadering in Wijnjeterp als een 'doekje voor het bloeden' grif werd geaccepteerd. Dit optreden van de VOJ leidde tot kritiek van de noordelijke Mokerjongeren. De groep uit Musselkanaal bekritiseerde de suggestieve inhoud van de circulaire, en vond dat de schrijvers achteraf de stemming probeerden te beïnvloeden. Men stelde dat het genoemde drietal niet als rem voor de beweging werd gezien, maar een rem met betrekking tot de samenwerking voor de Pinkstermobilisatie. De groep stelde dat het merendeel van de VOJ-ers nu wel nee tegen de voorgenomen samenwerking met het VJV zou zeggen.

Ze kregen gelijk. Alle VOJ-groepen, met uitzondering van Rotterdam en Heiloo, stemden met het genomen besluit in. Daarbij werd meteen opgemerkt dat deze gang van zaken bespottelijk was. Het betekende immers dat er twee Pinksterlanddagen in dezelfde plaats gehouden zouden gaan worden. Voorgesteld werd om het geheel

maar af te blazen en het later in het jaar opnieuw te proberen met een Landdag voor alle Noordelijke Revolutionaire Jongeren in Appelscha. Deze bizarre situatie werd ook door het VJV ingezien en zij besloten vervolgens een terrein in Arnhem of Enschede te regelen. Het huurcontract van Herman Schuurman werd tenslotte aan het VOJ overhandigd.

Het wegvallen van het VJV leverde wel de verwachting op dat het kamp een stuk kleiner zou worden. Daarom werd de gedachte geopperd samen te werken met de oudere vrije socialisten. Deze hielden onder de noemer van het actieve Noordelijk Propaganda Comité (NPC) ieder jaar met Pinksteren een regionale bijeenkomst in Veendam. Gezien de relatieve kleine afstand tussen Veendam en Appelscha bestond de angst dat geen van de organisaties uit de kosten konden komen, aangezien zij beide hetzelfde 11 publiek trokken: anarchisten en vrije socialisten uit de noordelijke regio. Uiteindelijk werd besloten het NPC voor te stellen een gezamenlijke activiteit te plannen in Assen of omgeving, zo halverwege tussen Appelscha en Veendam, waar door jongeren gekampeerd kon worden. Op 13 maart werd door het NPC in café 'Het Vosje' in Veendam met algemene stemmen besloten om in plaats van de traditionele Pinkstermobilisatie in Veendam te houden, deze keer in samenwerking met het VOJ van 4 tot 6 juni 1927 Pinksterlanddagen in Assen te organiseren. Hierop werd door de VOJ een nieuwe gezamenlijke voorbereidingscommissie gevormd met Derk Ploeger, Cathrien Eimers, Hinke Herder (allen afkomstig uit de stad Groningen) en

Sijte Bloemsma (Emmercompascuum). Aangezien in Assen zelf geen geschikt terrein werd gevonden, werd uitgeweken naar Rolde op ongeveer drie kwartier lopen van Assen.

Pinksterlanddagen 1927

Het kamp van de VOJ in Rolde werd geopend door Wim Koppen, de Haarlemmer die een centrale rol in de organisatie vervulde. De grote schuur waar hij sprak was mede door de overvloedige regen tot de nok gevuld met ruim 500 mensen. De eerste spreker, Jo van den Eijnde, (ook afkomstig uit Haarlem) waarschuwde tegen de gevaren van alcohol en morfine. De organisatie moest zich later verantwoorden, omdat er in het uitgedeelde programma advertenties voorkwamen van een bierbottelaar en een sigarenhandelaar. Het was de bedoeling dat zijn rede gevolgd zou worden door een colportagetocht door Rolde.

- 12 Aanwijzingen dat de overwegend streng gereformeerde bevolking tegen hen was opgeruid, leidde tot afzien van dit voornemen. Vervolgens kwam De Branding ter sprake. Het blad had een oplage van 1500 exemplaren. Voor de afsplitsing van het VJV bedroeg dit aantal echter 5000 stuks. Dit bleek te gering om financieel quitte te draaien. Volgens Jo de Haas hadden voornamelijk de noordelijke jongeren die weer met De Moker waren gaan samenwerken, hier schuld aan. Zij werkten niet meer met De Branding. Ondanks een voorstel het blad maar op te heffen, werd slechts besloten Jel van der Ploeg, de redactie-administrateur, uit haar functie te ontheffen omdat zij het contact met de noordelijke Mokerjongeren niet goed onderhouden had.

Tijdens de optocht voorafgaande aan de openbare meeting in Assen werd de stoet aangevoerd door het muziekkorps 'Liberté' uit Emmer-Compascuum, dat geheel bestond uit vrije socialisten. De optocht was op het laatste moment verboden door de burgemeester van Assen, maar daar trokken de deelnemers zich niets van aan. Toen men alsnog vanaf het Stationsplein de stad in wilde, drong een grote politiemacht de ongeveer 700 demonstranten terug naar het plein.

Tegelijkertijd met het kamp in Rolde vond de Pinkstermobilisatie van het VJV in Enschede plaats onder de noemer 'tegen rood en wit militarisme, tegen kapitalisme, ter bevrijding van de mensheid.' Dat was een bekend motto van het oude VJV zonder uitgesproken anarchistische boodschap. Dit kamp trok beduidend minder bezoekers dan die in Rolde. De onderlinge discussie woekerde na beide kampen verder. In een ingezonden brief in De Arbeider stelde de Amsterdammer Wim Wessels naar aanleiding van het Pinksterkamp in Rolde dat het VOJ had gebroken met diegenen die zich als anarchisten uitspraken, maar dat op de meeting propaganda werd gemaakt voor anarchisme; dat er drie uitgesproken anarchisten spraken; en dat er propaganda was gevoerd in het anarchistische blad De Arbeider. Dus restte voor hem de vraag waar nu de noodzakelijkheid van de scheuring in de jeugdbeweging was?

Derk Ploeger reageerde en gaf toe zich het meest aangetrokken te voelen tot de vrij-socialistische arbeidersbeweging, omdat die de jeugd niet misbruikte en vormde

naar eigen voorbeeld. Als omstandigheden daartoe noopten was er geen enkel probleem om samenwerking met de libertaire ouderenbeweging toe zoeken, maar volgens hem was het VOJ daarmee nog geen uitgesproken anarchistische jeugdbeweging. Het VOJ wilde zich blijven openstellen voor anderen. Jongeren zijn groeiende en onvolwassen mensen en zij verkeren nog in een ontwikkelingsstadium en hebben onrijpe denkbeelden. Ploeger gaf echter toe dat het VOJ grotendeels bestond uit anarchistisch 'voelende' jongeren.

Jo de Haas deed ook een duit in 't zakje. Hij ergerde zich aan de kritiek van Wessels en bediende zich van termen als 't Amsterdamse vuilnis', 'diep-zedenlooze Mokerbeweging' en 'het zijn schurftige schapen die de roskam vrezin'. Hij trok zich alles zeer persoonlijk aan en verweet de Mokergroepen opnieuw dat zij hem beschouwden als een uitvreter en een rem op de beweging. Dit bracht redacteur Jan Bijlstra er toe te melden dat De Arbeider niet open zou blijven staan voor de ruzie onder de jongeren, hoewel hij de brief van De Haas echter wel plaatste. Desondanks werd voor de organisatie van de jaarlijkse Revolutionaire Anti-Militaristische Landdag in Appelscha later dat jaar wel weer samengewerkt tussen noordelijke Moker- en VOJ-groepen. De heersende controverse strekte zich niet uit tot de lokale groepen in het Noorden. Ondanks het slechte weer trok het kamp ongeveer 400 bezoekers. De Assenaar Frankot van het IAMV droeg gedichten voor van de in de Verenigde Staten onschuldig ter dood veroordeelde anarchist Vanzetti alsmede fragmenten uit Woutertje

Pieterse van Multatuli. Ook in de rede van Jan Bijlstra kwam de zaak Sacco en Vanzetti, naast diverse andere door de staat vermoorde anarchist, aan de orde.

Mobilisaties in Emmen (1928-1930)

De situatie dat er door de jongerenbeweging twee Pinkstermobilisaties werden georganiseerd zou blijven voortduren. De Hollandse jongeren hielden tot de Tweede Wereldoorlog jaarlijks hun bijeenkomst vaak op wisselende plaatsen in Noord-Holland waarbij ze meer dan eens moeite hadden met het vinden van een geschikt terrein. De jongeren uit de drie noordelijke provincies kwamen met Pinksteren tussen 1928 en 1930 samen in Emmen.

Vanaf 1928 werd de jeugdbeweging gekenmerkt door een neergang, ondermeer veroorzaakt door het ouder worden van de betrokkenen en het ontbreken van nieuwe aan- 13 was. De uitgave van De Moker werd gestaakt, terwijl ook De Branding ter ziele ging. De organisaties VJV en VOJ werden opgeheven of verdwenen geruisloos van het toneel. Veel actieve jongeren van weleer traden toe tot de organisaties van de 'ouderen'. In het Noorden bleven de Noordelijke Mokerjongeren weliswaar tot 1933 actief in de veenstreken van Groningen en Drenthe. In '28 sloten zij zich aan bij de exploitatiecommissie van het weekblad De Arbeider dat in Groningen verscheen. Tevens traden ze toe tot het Noordelijk Propaganda Comité (NPC) dat in beide genoemde provincies vooral bijeenkomsten organiseerde. Ook voormalige jongeren uit het VOJ sloten zich bij het NPC aan. Zo kon het gebeuren dat

Mokerjongeren samenwerkten met voormalige VOJ-leden in de Pinkstermobilisatie van 1928. Geert Zoet (Moker) uit Musselkanaal nam de voorbereidende activiteiten voor zijn rekening en voerde het secretariaat. De dagen werden georganiseerd door Sijte Bloemsma uit Emmer-Compascuum (VOJ) en B. Redmeijer uit Winschoten (Moker). Bij Bloemsma konden ook de aanplakbiljetten en de deelnemerskaarten verkregen worden. De voorbereidende vergaderingen vonden plaats bij Pieter Potjegort in Musselkanaal, een prominent lokaal figuur die de reputatie had om altijd en eeuwig met iedereen in debat te zijn en opzien baarde door in het Gronings te reageren op een spreekbeurt van Hagenaar Anton Constandse.

Voor deze Pinkstermobilisatie werd slechts in de drie noordelijke provincies gemobiliseerd. Hiertoe zochten de jongeren de steun van het NPC
14 waarbij vrijwel alle actieve vrij-socialistische groepen in Groningen en Drenthe waren aangesloten. Voor het eerst werd er een bus gehuurd om de deelnemers te vervoeren. De mobilisatie trok ruim 600 bezoekers, die luisterden naar B.H. Lansink, Jo de Haas en Jan Bijlstra. Het NPC zou bij de organisatie van de noordelijke Pinkstermobilisatie betrokken blijven. Ook trad zij op de voorgrond van de Landdagen die de noordelijke jongeren jaarlijks in Appelscha bleven houden.

In samenwerking met het NPC werden door de jongeren op 20 en 21 juli 1929 weer Landdagen georganiseerd in Appelscha. Net als in 1927 werd expliciet de term 'Landdagen' van het vroegere VOJ gebruikt, dit om het kamp te onder-

scheiden van de eerder gehouden Pinkstermobilisatie in Emmen. Deze dagen stonden geheel in het teken van de geheelonthouding. Als sprekers waren opnieuw Anton Constandse en Jo de Haas aangezocht. In De Arbeider verscheen naderhand een kort verslag van de hand van Tinus Veenstra. Op zaterdagavond was al 'aardig clubje kameraden' aanwezig op de kunstavond. De bedoeling was om daarvoor een ruime tent te gebruiken, maar daarvoor was het te warm. De avond begon met mooie vioolmuziek van Henk Geerssinga, een declamatie van Jo de Haas en levensliedjes van Jouke Lenstra. Anton Constandse droeg tot slot voor uit de werken van Heine. De zondagochtend begon met een cursusvergadering met Constandse over G.B. Shaw en het socialisme. Er bleken 500 aanwezigen 's middags op de meeting, waar Jo de Haas sprak over 'anarchisten en de gemeenschap' en Anton Constandse over 'de leugens van de staat'. Vooraf, tijdens en na de meeting werd gezongen door de gemengde zangvereniging uit Emmer-Compascuum. Na de meeting werd een collecte voor de dienstweigeraars gehouden. En wat voor de instandhouding van de Landdagen van wezenlijk belang was, ze waren financieel geslaagd. Net als in het voorgaande jaar werd in 1930 de Pinkstermobilisatie van de noordelijke jongeren weer in Emmen gehouden. Inmiddels was te merken dat de algehele neergang in de vrij-socialistische beweging nu ook het Noorden had bereikt, ondanks zo'n 600 bezoekers. Het landelijke Verbond van Anarchistische Jongeren dat na de periode van De Moker en De Branding tot stand kwam, was

inmiddels ter ziele. De noodkreet van Harm de Roos uit Beets sprak boekdelen. Hij probeerde een autobus te regelen naar Emmen mits er tenminste voldoende belangstelling was. Hij eindigde zijn aankondiging in De Arbeider met: 'Toe kameraden, laat je mogelijke visites of een of andere liefhebberij eens voor een paar dagen in de steek en gaat met ons naar Emmen, om nieuwe strijd-lust en nieuwe geestkracht op te doen. 't Is noodig, bitter noodig.' Deze Pinkstermobilisatie had tot gevolg dat er onder de noordelijke groepen nieuwe initiatieven werden ontplooid. Enkele jongeren gaven een nieuw blad uit, De Opruier geheten, die gretig aftrek vond. Ook werden enveloppen gemaakt met kernachtige spreken en verschenen er tweekleurige prentbriefkaarten die getekend waren door Luc. Kisjes. Dat het nieuwe blaadje aansloeg, bleek uit de resultaten van de colportagetochten. In Stadskanaal werden 50 Opruiers verkocht, naast 50 De Wapens Neder en 40 Arbeiders. En in Oude Pekela 100 Opruiers tegenover slechts 8 Arbeiders. De daaropvolgende zondag waren Nieuwe Pekela en Alteveer aan de beurt, daar werden ruim 70 Opruiers en 39 liedteksten verkocht. De autoriteiten waren er vanzelfsprekend minder blij mee. Op 27 mei 1930 werd tegen een tweetal colporteurs in Nieuw-Amsterdam proces verbaal opgemaakt wegens het verspreiden van De Opruier. De Procureur-generaal in Leeuwarden adviseerde echter om de zaak maar niet verder te vervolgen omdat er volgens hem dan alleen maar meer reclame voor het blaadje zou worden gemaakt.

(1930-1940)

2. De Pinksterlanddagen krijgen hun thuisbasis in Appelscha

Ondergeteekende wenscht aan de Stichting
„Tot Vrijheidsbezinning” tot exploitatie van
kampeer- en andere terreinen te Appelscha en
aldaar opgericht 20 November 1933
a. een bijdrage ineens te verstrekken groot _____
b. een jaarlijksche bijdrage van _____
(Dochteren wat niet gewenscht wordt)

In 1931 kreeg de bijeenkomst met Pinksteren haar definitieve naam. De Pinksterlanddagen werden vanaf dat jaar steevast in Appelscha gehouden. De aanleiding hiervoor werd gevormd door de behoefte van de noordelijke beweging de samenwerking tussen de Friezen en de Groningers een vaste grondslag te geven. De organisatie van de Landdagen raakte in handen van de twee regionale groepen die het anarchisme propageerden middels het houden van bijeenkomsten, te weten het Fries Propaganda Comité (FPC) en het Noordelijk Propaganda Comité (NPC). Voor dit doel werd ieder jaar een terrein gehuurd van Staatsbosbeheer voor de som van tien gulden. Dit stuk grond stond bekend als 'de kuil'. Dit betrof een diep dal in de duinen van de staatsbossen van Appelscha nabij het dorp. Het bevindt zich waar thans het in verval geraakte openluchttheater is gelegen.

Met Pinksteren naar Appelscha gaan, werd een vaste gewoonte van de vrije socialisten uit het Noorden. Naast een inhoudelijk gedeelte waarin diverse sprekers hun licht lieten schijnen op brandende kwesties, bood het programma ook een cultureel gedeelte met zang, muziek, toneel en declamatie. Daarnaast werd het een jaarlijks trefpunt en weerzien van oude bekenden, waar plannen aangaande te voeren acties werden doorgesproken en op vrije voeten gestelde dienstweigeraars hartelijk welkom werden geheten. Bijzonder aan de dagen was dat er gezamenlijk werd gekampeerd in het bos.

Het motto van de Pinksterlanddagen van 1932 paste geheel in de toen-

malige tijdsgeest: 'Tegen oorlog en fascisme'. Ook voor de noordelijke beweging waren de maatschappelijke verhoudingen drastisch gewijzigd. In 1933 werd het terrein in de staatsbossen opnieuw gehuurd. Echter drie dagen voor Pinksteren kreeg de Vrije Groep Appelscha plotsklaps en botweg te horen dat de vergunning werd ingetrokken. De bij de Landdagen betrokken anarchist uit Appelscha en omgeving waren goed voorbereid op het intrekken van de vergunning. Waren de internationale verhoudingen na de machtsovername van Hitler in Duitsland in januari 1933 verscherpt, in Nederland stak in dezelfde periode een reactionaire wind op na de munterij op het marineschip de Zeven Provinciën.

Het terrein 'Tot Vrijheidsbezinning'

Door de snel toenemende tegenwerking van de beweging voorzagen de anarchist in Appelscha dat het weldra afgelopen kon zijn met het houden van revolutionaire bijeenkomsten in het bos. Dit bracht de timmerman/aannemer Tinus Veenstra op het idee om in Appelscha een 'eigen terrein' aan te schaffen waar de Landdagen ongestoord doorgang konden vinden. Veenstra besprak zijn idee eerst in de Vrije Groep Appelscha. Hij vond steun voor zijn plan bij twee geestesverwanten uit Leeuwarden, te weten Jan de Haan en sigarenmaker Andries de Vries. Beiden togen per fiets naar Appelscha om met Veenstra een tweetal geschikte locaties te bekijken.

De eerste locatie was wat verder van het dorp Appelscha gelegen en bevond zich naast de boswachterwoning. Het werd van twee kanten

omgeven door staatsbossen. Dit terrein was bijna drie maal zo groot als het tweede stuk grond, en er bevonden zich twee woningen op dit stuk land. Daarvoor zou heel veel geld op tafel moeten komen, terwijl de financiering, immer een probleem in de arme anarchistische beweging, nog niet aan de orde was geweest. De bezichtiging van de drie vrije socialisten werd echter gesignaleerd door boswachter Van Emst. Deze was een orthodox christen en een fanatiek tegenstander van de anarchist. Aangezien Veenstra geen onbekende was van de boswachter werd het drietal tijdens hun inspectie voortdurend in de gaten gehouden. Van Emst die het bezoek kennelijk verdacht vond, bleef maar heen en weer rijden met zijn auto zolang de vrije socialisten in de buurt bleven. Dit terrein bleek gezien de kosten die het met zich mee zou brengen, te hoog gegrepen.

- 18 Het tweede terrein dat Tinus Veenstra op het oog had was een stuk bouwland aan de rand van de staatsbossen ten zuiden van de Aekingaweg in Oud-Appelscha. De eigenaar was Andries Baas, de overbuurman van Veenstra, een keuterboertje. Deze wilde wel af van dit stuk grond. Het was namelijk scheef aangelegd hetgeen voor de bewerking niet erg praktisch was. Baas werkte uit noodzaak ook voor Staatsbosbeheer en was daardoor afhankelijk van boswachter Van Emst. Daardoor konden de vrije socialisten dit stuk land niet rechtstreeks van Baas kopen. Deze durfde de verkoop niet aan, aangezien zijn werk bij de boswachter daardoor gevaar liep. Er werd over dit plan dan ook verder met niemand gesproken. Wanneer het plaatselijk bekend

zou worden, zou aankoop geen enkele kans van slagen maken. Vervolgens verzonnen de anarchist een list. Er werd contact opgenomen met geestverwant Binne Rooks die een oomzegger was van de eigenaar. Deze kocht het terrein en liet zijn oom in de waan dat zijn belangen voor het stuk land persoonlijk van aard waren. Rooks die als stroman fungeerde, verkocht het land weer door aan de in het leven geroepen Stichting Tot Vrijheidsbezinning die op 20 november 1933 tot stand was gekomen. Hiermee was toen een bedrag gemoeid van 500 gulden (225 euro) dat renteloos geleend werd van drie geestverwanten. Andries de Vries en Cathrinus Mulder, een koopman uit Duurswoude leenden ieder 100 gulden (45 euro), terwijl Theun de Jong, chef van de verbruiksoöperatie in Assen maar liefst 300 gulden (135 euro) in de onderneming stak. Laatstgenoemde verzoonde de naam van de stichting. Het heeft lang geduurd voordat dit drietal werd terug betaald. De beweging was immers 'zo arm als de mieren'. Dat het eigendom van het terrein in de vorm van een stichting werd gegoten, was het idee van Mr. S.K. de Waard uit Groningen. Deze advocaat was een links-liberaal die de noordelijke vrij-socialistische beweging voortdurend ter zijde stond als juridisch adviseur of als strafpleiter, bijvoorbeeld ten gunste van dienstweigeraars. Gezien het onderlinge geharrewar dat de beweging voortdurend kenmerkte, had hij de vorm van een vereniging afgeraden. Het terrein zou zo een speelbal van elkaar bestrijdende groepen kunnen worden. Dit vormde een contrast met de landdagen van de IAMV in Heerenveen. Daar vond een bijeenk-

omst plaats waarbij het de bedoeling was te komen tot een 'coöperatieve vereniging tot exploitatie van een meeting- en kampeerterrein te Appelscha'. De Waard stelde ook de stichtingsakte op die bij notaris Bakker in Oosterwolde werd beschreven. Contributies van geestverwanten, die contribuanten werden genoemd, zouden het terrein financieel draaiende moeten houden. De vergadering van deze contribuanten vormde dan ook het hoogste orgaan binnen de stichting. Hoofddoel van de stichting was 'het geven van gelegenheid tot kampeeren en het houden van bijeenkomsten, een en ander ten dienste en tot bevordering van de vrijheidslievende socialistische beweging in den ruimsten zin'.

Met de aankoop van het terrein door Rooks in het voorjaar van '33 waren de Pinksterlanddagen van 1933 nog niet gered. Het stuk bouwland kon niet tijds gereed gemaakt worden om als kampeer- en meetingterrein te fungeren. Gelukkig kon uitgeweken worden naar een heideveldje ten zuiden van het huidige zwembad in Appelscha. Enkele leden van de Vrije Groep Appelscha wisten dit via een toevallige relatie voor elkaar te krijgen. De actie van de autoriteiten om de Pinksterlanddagen te verhinderen bleek dus geen succes. Op de dagen zelf verscheen bij de ingang een haag van marechaussees om de deelnemers te intimideren, terwijl de burgemeester vanaf veilige afstand het gebeuren met een verrekijker in de gaten hield. Gedurende de dagen was steeds een agent aanwezig die aantekeningen maakte, maar dit was tijdens alle openbare bijeenkomsten van de beweging het geval.

Pinksterlanddagen op het 'eigen terrein'

De eerste Pinksterlanddagen op het terrein zelf vond pas in 1934 plaats. Boswachter Van Emst was zo verbolgen over de aankoop van het terrein dat hij op de scheiding van het stuk land met de staatsbossen een prikkeldraadafrastering liet aanbrengen.

Met veel enthousiasme werd het bouwland door vele handen belangeloos tot kampeerterrein omgebouwd. Voor de drinkwatervoorziening werd een put geslagen terwijl ook gezorgd werd voor primitieve sanitaire voorzieningen. Het kale stuk land werd beplant met jonge bomen die door tal van betrokkenen werden aangedragen. Stro moest het opwaaiende zand in toom houden hetgeen maar gedeeltelijk lukte.

Op de Pinksterlanddagen van 1934 was het weliswaar op de zaterdag en de zondag goed weer maar de regen en wind op maandag 'maakte ons tot complete negers'. Het veld was toen nog voor driekwart kaal.

Geld voor graszaad ontbrak.

Naderhand werd zaad geoogst uit hooiland van de geestverwante boer Jan van Zanden uit Appelscha waardoor het terrein alsnog van gras kon worden voorzien. Elk jaar groeiden de bomen hoger en werd de grasmat steviger. Voor de bijeenkomsten tijdens de landdagen werd een tent gemaakt van palen, steigerplanken en zeilen, waarmee de kosten konden worden gedrukt. Het hout werd geleend van timmerlui maar wel gemerkt, want een timmerman die goed hout had geleverd, wenste geen rotte planken terug.

In 1935 trof fotograaf Harm

Kleinhuys uit Hoogezand tijdens de dagen een marechaussee aan in de bosjes achter de tent die aantekeningen maakte. Deze werd met een andere foto in het noordelijke anarchistische weekblad De Arbeider geplaatst met als ondertekening 'de belangstelling voor en achter de tent'.

Tot het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zouden de Pinksterlanddagen gehouden worden op 'ons eigen terrein' in Appelscha. Ze werden bezocht door geestverwanten uit de drie noordelijke provincies. Daarnaast werd het terrein in de zomerperiode gebruikt als kampeerterrein waar men de pas verworven vakantie week doorbracht. In 1936 ontstonden er tijdens de Pinksterlanddagen plannen om een gebouw op het terrein te plaatsen. In juni van dat jaar vond hierover de eerste vergadering plaats in Assen. Daartoe waren tekeningen en een
20 begroting rond gestuurd. Algemeen was men van mening dat een dergelijk gebouw werkelijk in een behoefte zou voorzien en ook financieel haalbaar zou moeten zijn. In het bijzonder dienden het gebouw en het terrein geschikt gemaakt te worden als vakantieoord. De deelnemers vonden dat daar in het noorden behoefte aan was. Om de kosten te kunnen dekken werden aandelen uitgegeven door de stichting.

In 1938 stond dit onderwerp wederom op de agenda, maar voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog kwam van een gebouw op het terrein niets terecht. Waarschijnlijk ontbrak daarvoor het benodigde geld. Dat nam niet weg dat de noordelijke beweging thans de beschikking had over een eigen

terrein in Appelscha waardoor het voortbestaan van de Pinksterlanddagen in ieder geval was gegarandeerd. Zowel het FPC als het NPC bleven betrokken bij de jaarlijkse organisatie van de Pinksterlanddagen. In de tweede helft van de jaren dertig groeide de Pinksterlanddagen uit tot de grootste manifestatie van de vrije socialistische in het Noorden.

In 1936 poogde de organisatie een buitenlandse spreker te strikken, maar dit bleek te hoog gegrepen. Een oproep ging uit naar de werkloze makers: "We zitten alle jaren met de moeilijkheid van het opbouwen en afbreken van de tent en het in orde maken van het terrein voor de landdagen in Appelscha. Nog nooit één jaar heeft die goed kunnen gaan". Er kwamen dat jaar 350 bezoekers naar de dagen. Dit 'geringe' aantal werd veroorzaakt door het bedroevend slechte weer waardoor veel mensen die anders met de fiets zouden zijn gekomen, thuis waren gebleven.

De dagen werden traditioneel op zaterdagavond geopend met het gezamenlijk zingen van de Internationale, waarna er een bont en onderhoudend programma volgde. Tijdens de redes op zondag werd door zowel Jo de Haas als Max van Praag de teloorgang binnen de beweging benadrukt. De verscherpte overheidsrepressie tegenover de anarchistische beweging alsmede de interne twisten over het al dan niet steunen van de (gewapende) strijd van de Spaanse anarchistische tegen Franco (1936-1939) eisten hun tol. Volgens velen in het publiek werden de schaduwkanten van de afgelopen tijd teveel benadrukt. Anderen

vonden juist dat men de realiteit niet uit het oog moest verliezen. Desondanks moest het geloof in de toekomst behouden blijven, want zonder dat was het strijden voor een ideaal onmogelijk.

Anders was het bij de kampvuurrede van Jo de Haas, die de zieke Schermerhorn verving. 'De kampvuurrede werd voorafgegaan door het zingen van het eerste couplet van 'Morgenrood'. Jo heeft ons allen weten te bezielen met een warm dienend idealisme, het kenmerk van het kampvuur.'

Op de Landdagen in 1937 spraken Anton Constandse over de toekomst van het anarchisme en Cor Huisman, afkomstig uit de Jongeren Vredes Actie en secretaris van de actie achter het manifest 'Mobiliseren', over de noodzaak van antimilitarisme. De Groningse mevrouw Eimers declameerde uit het werk van Van Collum (Slachtveld), Multatuli en Heyermans. Jan Mispelblom Beyer verzorgde de cursusvergadering die gewijd was aan de Bond van Anarcho-Socialisten (BAS). Er was dat jaar een grote vergadertent gebouwd voor de 500 bezoekers die net als in '36 het slechte weer diende te trotseren. Dit maal leverden de discussies geen wanklanken op. In 1938 stond Mispelblom Beyer wederom op de sprekerslijst samen met Jo de Haas en Binne Herder, timmerman uit de stad Groningen.

Meestal verliepen de Pinksterlanddagen zonder noemenswaardige problemen. Een uitzondering betrof het jaar 1939. Het Fries Propaganda Comité weigerde om medewerking te verlenen aan de Landdagen van dat jaar. Dit stand-

punt was het gevolg van de affaire Jo de Haas. Onbekenden probeerden hem het werk voor de beweging onmogelijk te maken, aan de hand van een belastende brief en compromitterende slaapkamerfoto's waaruit diens homoseksualiteit bleek. Jo de Haas was op dat moment sterk bij dit Friese Comité betrokken en weigerde samenwerking met degenen die niet vierkant achter zijn zienswijze stonden. Dit bracht een conflict met de Groningers voort aangezien deze in hun weekblad De Arbeider onvoldoende stelling namen tegen de chanteurs.

De voorbereidingen van de Pinksterlanddagen liep door dit conflict vertraging op en een vergadering waar de dagen besproken zouden worden, moest uitgesteld worden. Uiteindelijk werd de zaak uitgesproken want het FPC werkte nadien mee aan de PL en Jo de Haas was net als in '38 een van de sprekers. Dit maal met Max van Praag, 21
Gé Nabrink en opnieuw Jan Mispelblom Beyer. Het thema van het debat was: 'Hoe moeten we ons als anarchisten organiseren?'. Er stond een kunstavond gepland waaraan een inleiding vooraf ging getiteld 'Kunst als hoogste levensuiting'. Gevolgd door de vertrouwde klanken van het zangkoor en het muziekcors uit Emmer-Compascuum. Ook de toneelgroep Ad Vitam uit Groningen trad op alsmede De Vrolijke Jongens uit Woldendorp. Dat jaar kreeg niemand meer vrije toegang. Wel waren de toegangsprijzen verlaagd. Een doorlopende kaart kostte 35 cent (15 eurocent), een dagkaart 25 cent (11 eurocent), terwijl de meeting 15 cent (7 eurocent) entree per persoon bedroeg.

Voorafgaande aan deze Landdagen werd de rede van de revolutionair socialist A.J.L. over de noodzaak van eenheid binnen de anarchistische beweging geschrapd. Zijn bijdrage verscheen daarop in De Arbeider waarin hij stevige kritiek leverde op diezelfde anarchistische beweging. Hij beschouwde het Nederlandse anarchisme als een religieuze beweging omdat de theorievorming voortdurend in handen was geweest van ex-theologen (Domela Nieuwenhuis, Bart de Ligt en Nico Jan Schermerhorn). Volgens hem diende anarchistische strijd te gaan om vernieuwing van politieke en economische verhoudingen en niet om ethische stellingname. Dit was kritiek op de geweldlozen die de beweging met hun afwijzende houding ten aanzien de ondersteuning van de anarchisten de Spaanse Burgeroorlog (1936-1939) hadden verlamd.

- 22 Behalve de Pinksterlanddagen werden er ook op andere momenten bijeenkomsten op het terrein in Appelscha georganiseerd. In augustus '39 organiseerde het FPC bijvoorbeeld een weekend op het terrein waar Max van Praag, afkomstig uit de kring rond het blad Bevrijding sprak over 'Wat is onze weg'. Het zou een van de laatste openbare activiteiten zijn die de beweging er voor de tweede wereldoorlog organiseerde. Weliswaar waren de voorbereidingen van de Landdagen in 1940 in volle gang, maar de Duitse inval in mei voorkwam dat de dagen doorgang konden vinden.

(1940-1945)

3. De Tweede Wereld- oorlog

Om de voorkomen dat de Duitse bezetter het terrein en de bezittingen van de Stichting Tot Vrijheidsbezinning zou confisqueren, werd opnieuw een list toegepast door het terrein in oktober 1940 te verkopen. Voorzitter van de Stichting en tevens een van de oprichters, Andries de Vries, verkreeg zodoende het eigendom over het terrein. Hij betaalde dezelfde prijs van 500 gulden (225 euro) waarvoor het stuk grond in 1933 was aangekocht. Het zittend bestuur waaronder Tinus Veenstra had de boeken dusdanig creatief gehouden dat de Stichting Tot Vrijheidsbezinning na deze verkoop per saldo geen geld meer bezat. De Duitsers zouden eventuele baten zondermeer geconfisqueerd hebben.

De noordelijke anarchisten troffen elkaar in de oorlogsjaren desondanks toch enige malen op het terrein. In 1942 vergaderden ze er in 24 bijzijn van Jo de Haas en kwamen tot de conclusie dat elke openlijke manifestatie van de anarchistische beweging pure zelfmoord zou betekenen. Fré Boerema herinnerde zich een dergelijke bijeenkomst in 1943 waar opnieuw Jo de Haas bij aanwezig was. In deze periode dat er niet gekampeerd mocht worden 'her-schiep het terrein zichzelf in een prachtig paradijs', zo werd naderhand geconstateerd. Andries de Vries droeg na de oorlog het terrein keurig over aan de beweging die na de oorlog meteen herrees. In 1949 kwam het eigendom opnieuw te berusten bij de Stichting Tot Vrijheidsbezinning die dat jaar werd heropgericht.

(1945-1960)

4. De Pinksterlanddagen als traditie van een vergrijzende beweging

Meteen na de bevrijding van de Duitse overheersing troffen de lokale anarchisten uit Appelscha voorbereidingen voor het houden van de Pinksterlanddagen in 1945 op het terrein Tot Vrijheidsbezinning. Over deze bijeenkomst is weinig meer bekend dan de in- en uitgaven, aangezien op dat moment de anarchistische pers nog niet weer verscheen. Uit deze cijfers valt af te leiden dat er zo'n 250 tot 300 bezoekers moeten zijn geweest en dat er een batig saldo was van ruim 300 gulden (143 euro) dat bestemd werd voor het terrein en het monument dat men op het terrein wilde plaatsen ter nagedachtenis van de geestverwanten die door de Duitse bezetter waren omgebracht. Dit monument kwam in september 1946 gereed en werd met een grote manifestatie in het dorp Appelscha omlijst. Bij de onthulling op het terrein waren zo'n 600 mensen aanwezig die werden toegesproken door Jacq. Rees wiens rede naderhand als brochure werd uitgegeven. Speciale aandacht daarbij ging uit naar Jo de Haas die enkele weken voor het einde van de oorlog door de Duitsers werd gegrepen toen hij per fiets op weg was van Emmercompascuum naar Appelscha. Samen met acht anderen werd hij in de bosrijke omgeving van Assen, waar hij vastzat om onduidelijke redenen, gefusilleerd. Zijn lichaam werd gevonden in een massagraf en daarna gecremeerd. Zijn as werd bijgezet in het monument op het terrein.

De Pinksterlanddagen van 1946 konden zich in een recordaantal bezoekers verheugen, namelijk zo'n 700 tot 800 mensen die grotendeels uit het Noorden afkomstig waren. De

'open lucht meeting' die gewoonte getrouw op de zondagmiddag plaatsvond trok zelfs een duizendkoppig publiek. De redes van Jacq. Rees en Max van Praag vonden, opgeluisterd met zang en muziek, een aandachtig gehoor. De interne besprekingen richtten zich ondermeer op het komende vrij-socialistisch congres waar een nieuwe landelijke organisatie van anarchisten zou worden opgericht. Zelf hadden de noordelijke anarchisten meteen na de bevrijding het Noordelijk Gewest van Vrije Socialisten (NGVS) opgericht dat naast individuele leden bestond uit groepen in Appelscha, Groningen, Veendam, Musselkanaal, Hoogezand-Sappemeer, Emmercompascuum en het Friese Nijehorne.

Op een bijeenkomst van het NGVS in juni 1946 zou tot aansluiting bij de Nederlandse Bond van Vrije Socialisten (NBVS) besloten worden, zoals de nieuwe organisatie was gaan heten. Aan haar orgaan, Socialisme van Onderop, werkten de noordelingen reeds mee. Hierdoor werd het aloude ideaal in anarchistische kring van één organisatie met één blad verwezenlijkt, zo redeneerde men. Inderdaad werd hiermee samenwerking tussen de anarcho-syndicalisten van het voormalige Nederlands Syndicalistisch Vakverbond en de groepen rond het vooroorlogse weekblad De Arbeider gerealiseerd. De Vrije Socialist met haar eigenzinnige redacteur Gerhard Rijnders bleef net als voor de oorlog buiten deze landelijke organisatie staan.

Het programma van de naoorlogse Pinksterlanddagen

De Pinksterlanddagen zouden voortaan vanuit het NGVS worden geor-

ganiseerd. De dagen verliepen inmiddels volgens een vast patroon dat voortborduurde op hetgeen voor de oorlog gebruikelijk was. Zo vonden de bijeenkomsten steevast plaats in een grote tent die tot 1950 voor zo'n 800 mensen zitplaatsen bood. De dagen startten pas op zaterdagavond aangezien voor velen deze dag nog immer een werkdag betrof. Kinderen gingen in deze periode nog op zaterdagmorgen naar school. Omstreek 20.00 uur werden de Landdagen door de voorzitter van het NGVS geopend waarna de Bonte Avond volgde, een mengeling van zang, muziek, film en voordrachten door 'eigen krachten' verzorgd.

De noordelijke beweging beschikte over voldoende van dergelijke krachten zoals de Zingende Vagebonden (uit Groningen met ondermeer Geert de Groot en diens vrouw Aukje Pottjegort), en de zangverenigingen Zang na den Arbeid uit Emmercompascuum en Excelsior uit Nieuwe Pekela die onder leiding stond van Lucas Siepel. In de jaren vijftig traden veelvuldig op Vrijheid en Vriendschap (zang en muziek uit Emmercompascuum onder aanvoering van Jacob de Blaauw), accordeongezelschappen met Tjeerd Schoonebeek en jeugdige muziekgroepen uit Hoogezand-Sappemeer waar Jan Postema de dirigent van was. Lolke Bos uit Emmer- en later Bargercompascuum verzorgde jarenlang filmvoorstellingen voor de jeugd. Derk Senechal filmde vanaf 1949 een aantal jaren op de dagen zelf waarvan de beelden dan een jaar later vertoond werden. Soms trad er op de zaterdagavond ook een spreker op.

De zondagochtend werd besteed aan een wandeling door de bossen en

(zand)duinen van Appelscha. Voor de kinderen vonden er sport en spelactiviteiten plaats. Vanaf de jaren vijftig veroorzaakte Fré Boerema de nodige opwindning met zijn poppenkastvoorstellingen. 's Middags stond de 'openbare meeting' op de agenda waarvoor steeds een of meerdere gerenommeerde sprekers uit de anarchistische beweging werden uitgenodigd die redevoeringen hielden over van belang geachte kwesties. Voor deze bijeenkomst werd aanvankelijk een kleine entreprijs gevraagd van 25 cent (ruim 11 eurocent) maar in de loop van de jaren vijftig werd de toegang gratis.

Op zondagavond werd opnieuw steevast een kunstavond gehouden, een voortzetting van hetgeen voor de oorlog gebruikelijk was. Deze avond beoogde tegemoet te komen aan 'het verlangen er iets van mee te nemen, wat voor je verdere leven iets schonk op het gebied van de kunst'. Hier traden zo mogelijk bekende artiesten op, het liefst voordrachtskunstenaars die werken declameerden van geliefde auteurs als Multatuli en Herman Heyermans. Declamator Jan Mesman trad meermaals op en bedankte het publiek omdat het zo geweldig had meegeleefd. Ook voor deze activiteit gold een afzonderlijke entreprijs van 1 gulden (45 eurocent). Beide avonden werden afgesloten door het gezamenlijk zingen van de Internationale. In 1948 traden De Jonge Zangers op onder leiding van de Amsterdamse geestverwant Jan ter Slaa. Dit was voor de pauze 'hoge kunst die toegelicht door kameraad ter Slaa zeer zeker door de meesten begrepen werd, terwijl het na de pauze gegeven komische gedeelte bij allen in de smaak viel. Dit was

iets nieuws en iets beters dan we gewend waren.' De maandagmorgen was gereserveerd voor zogeheten cursusvergaderingen waar meer interne onderwerpen aan bod kwamen die voor de beweging van belang waren. Daarnaast vond er tevens een afsluitende nabespreking plaats. Ook geestverwante groepen maakten van de maandagmorgen gebruik om bijeen te komen.

Praktische organisatie

De deelnemers kwamen hoofdzakelijk uit de drie noordelijke provincies, maar ook uit de aloude bolwerken van de anarchistische beweging, zoals uit de kop van Noord-Holland (Wieringen), Amsterdam en Twente. De tien Amsterdamse jongeren die in 1948 aan de Landdagen deelnamen vertrokken daags te voren met de nachtboot naar Lemmer die op De Ruyterkade achter het Centraal Station vertrok. De fietsen konden mee en in Lemmer was er aansluiting op de tram naar Appelscha. Op de Landdagen was in tegenstelling tot wat in het westen gebruikelijk was wel een belangrijk deel "jeugdigen". In heel Appelscha wezen rode richtingwijzers hen de weg naar het terrein.

Met de Pinksterlanddagen werd in de naoorlogse jaren in toenemende mate gekampeerd. Daarvoor was een kampeervergunning nodig was die bij de ANWB kon worden verkregen. Er werd geslapen op stro dat verkrijgbaar was op het terrein en in de jaren vijftig kon worden besteld bij de toenmalige beheerder, Binne Herder. Daarnaast overnachtten enkele honderden bezoekers op de kampeerboerderij van de geestverwante boer Witvoet. Daar heerste veelal een en al vrolijkheid. Melk kon

er voor 10 cent verkregen worden (4,5 eurocent). In 1955 deed de organisatie een oproep om tenten ter beschikking te stellen, omdat het de bedoeling was dat jaar alle deelnemers op het terrein zelf onder te brengen. Toch werd daarna ook nog gebruik gemaakt van kampeerboerderijen om bezoekers te kunnen laten overnachten.

Op het congres van de aan de anarchistische beweging verwante Werkgroep Radicaal Pacifisme werd in 1948 het voorstel aangenomen om een Pinkstermobilisatie in het westen van het land te houden. Dit voornemen werd gesteund door het landelijk bestuur van de NBVS 'omdat ook dit jaar is gebleken dat de Pinksterlanddagen te Appelscha niet die toeloop uit het Westen kunnen hebben als gaarne gewenst wordt'. Inderdaad werd in 1949 eenmalig een dergelijke mobilisatie in Hollandse Rading gehouden. Waarschijnlijk ontbrak er voldoende draagvlak om in het westen van Nederland de organisatie van deze bijeenkomsten voort te zetten.

Een bron van zorg op het terrein bleef het gebrek aan voorzieningen. Sanitaire voorzieningen ontbraken geheel terwijl ook de waterputten te weinig of een te slechte kwaliteit water gaven. Tot verbazing van de overwegend nuchtere en atheïstische betrokkenen bracht een wichelroede uitkomst in de speurtocht naar een nieuwe waterbron!

Het stichtingsbestuur spande zich weldra in om de accommodatie te verbeteren. In 1948 werd daartoe een beproefd middel ingezet: een verloting. Er werd getracht 2500 loten voor 25 cent (11 eurocent) te

verkoopen. De hoofdprijs was een volledig emaille keukenuitzet, overige prijzen betroffen boekwerken naast luxe- en huishoudelijke artikelen. Het kostte de nodige moeite de loten af te zetten. 'Een groot aantal geestverwanten waarvan wij weten dat zij geregeld gebruik maken van dit terrein, vergaten tot dusver loten te kopen of in commissie te nemen', zo liet het bestuur weten.

De financiering van de Landdagen was een hachelijke zaak. Het huren van een tent dat na de oorlog in gebruik was geraakt, getuigde van lef. Dat kostte destijds met toebehoren zoals verlichting, vloer en podium al honderden guldens. Dat was de reden dat er vanaf 1948 werd aangedrongen op een zogeheten garantiefonds waar sympathisanten geld aan konden doneren zodat een buffer werd gecreëerd. Niettemin wensten de organisatoren de deelnamekosten zo laag mogelijk te houden "ook om de minst gesitueerde geestverwant in de gelegenheid te stellen aanwezig te kunnen zijn". Rond 1950 bedroeg de deelnemersprijs voor alle activiteiten 1,25 gulden (57 eurocent).

Om deelname aan de dagen te garanderen werd door het NGVS het vormen van reisclubs aanbevolen: 'laat men een bode aanstellen, die iedere week even aankomt, of er iets te missen is voor Appelscha. Anders kunnen voor de meeste gezinnen de uitgaven in eens te groot zijn'. Later werd het voorstel gelanceerd om vanaf december een dubbeltje per week te sparen en dat geld op te laten halen, zodat er 2,50 gulden (1,15 euro) per persoon gespaard kon worden. Met 400 deelnemers zou dat 1000 gulden (455 euro)

opleveren. 'Dit geld kan dan besteed worden aan het verstrekken van gratis stroo, vrije entree en konsumpties tegen inkoopsprijs. Wij weten dat heel wat mensen opzien tegen de kosten die een bezoek aan onze landdagen meebrengen. Op deze manier kunnen wij de kosten drukken en dat kan het bezoek stimuleren'. Een andere mogelijkheid om voor de Pinksterlanddagen te sparen was door van te voren consumptiebonnen te bestellen die vanaf 1950 waren ingevoerd en waar behalve mee kon worden betaald in de kantine ook de deelnemerskaarten van konden worden bekostigd.

Dalende bezoekers aantallen

Dat het NGVS vanaf 1950 zich nadrukkelijker met de financiële haalbaarheid van de dagen ging bemoeien zal mede ingegeven zijn door de dalende bezoekersaantallen die vanaf 1949 inzetten. De aanvankelijke grote belangstelling voor de Pinksterlanddagen in de eerste jaren na de oorlog, mede ingegeven door de behoefte aan het vrije woord na vijf jaren van dictatuur en onderdrukking, hadden plaats gemaakt voor rabiaat anti-communisme in het groeiende internationale klimaat van de Koude Oorlog. In plaats van de progressieve doorbraakgedachte die ook in anarchistische kring opgeld deed en er toe leidde dat vooroorlogse organisaties van anarchisten als de Internationale Anti-Militaristische Vereniging (IAMV) en het Nederlandsch Syndicalistisch Vakverbond (NSV) niet werden heropgericht, volgde een periode van restauratie waarin de aloude maatschappelijke verhoudingen verzuiling werden hersteld. Een dergelijke ontwikkeling weer-

spiegelt zich in de onderwerpen die op de diverse Pinksterlanddagen aan de orde kwamen. Tot 1950 zijn de sprekers met positief ingestelde thema's opvallend aanwezig zoals in 1947 met 'De pessimisten hebben ongelijk' (Jacq. Rees) en 'De weg naar wereldvrede en universeel geluk' (Jan Bakker). Een jaar later is het de beurt aan R. Van Meekeren uit Delft met 'De derde macht' en opnieuw J. Bakker (Den Haag) met 'De Strijd om het Vrije Socialisme'. In 1950 spreekt Gé Nabrink over 'Eenheidsverlangen en arbeidersbeweging' en 'De verwerkelijking van het socialisme'.

Een jaar later is de toon wezenlijk anders als Arie Bom (Den Haag) spreekt over 'De chaos van deze tijd' en Jan Kolthek (Amsterdam) met 'Onze taak in deze tijd de ernst van de nieuwe internationale verhoudingen aan de kaak stellen. Onze keuze in de nieuwe oorlog is Rusland
30 noch Amerika maar dienen van de hele mensheid'. In de jaren daarna staat het anti-militarisme veelal centraal. In 1953 was het motto van de meeting 'tegen de oorlogsvoorbereidingen', een jaar later behandelde Bertus Bot het probleem van de angst. De editie van 1955 keerde zich tegen alle vormen van oorlogsgeweld en het geëxperimenteer met waterstofbommen in het bijzonder. In 1957 besprak Bart Haan de gevaren van de atoomoorlog. Het NGVS wekte een jaar eerder op de volgende wijze op om de landdagen te bezoeken: 'Vrienden, een nieuwe oorlog dreigt met al zijn verschrikkingen van atoom- en H-bommen. Laten we onze vredeswil tonen door in massa deze Pinksterlanddagen naar Appelscha te komen.'

Halverwege de jaren vijftig liep de belangstelling voor de Pinksterlanddagen verder terug. In 1953 waren er zo'n 350 bezoekers, een jaar later werd gesproken over 'beduidend minder bezoekers'. Het aantal met de dagen aanwezige tenten liep terug van 59 in 1953 naar 44 in 1955. In hetzelfde jaar moest het formaat van het weekblad Recht voor Allen, sinds 1952 de opvolger van Socialisme van Onderop verkleind worden vanwege financiële problemen. De tegelijkertijd opgerichte Federatie van Anarchisten in Nederland (FAN) die de NBVS verving, veranderde uit propagandistisch oogpunt haar naam in Federatie van Vrije Socialisten (FVS).

Nadat door toedoen van Binne Herder het garantiefonds van de Landdagen gevuld was met 200 gulden (90 euro) durfde het NGVS het aan om in 1955 een grote tent te huren die plaats kon bieden aan 500 mensen. Sindsdien werd serieus gepoogd van dit fonds een succes te maken aangezien het financieel voortbestaan van de dagen er van af hing. Het doel van 500 gulden (225 euro) werd bij lange na niet gehaald maar de opbrengsten waren groot genoeg om de verliezen van de Pinksterlanddagen op te kunnen vangen.

Dit was bijvoorbeeld het geval in 1956 toen de opkomst andermaal tegenviel. Geconstateerd werd dat er lusteloosheid in de beweging heerste en dat de jongeren net als elders ontbraken. Men trachtte het isolement te doorbreken door niet uitsluitend sprekers uit eigen kring te benaderen en de landdagen met andere vredesgroepen te organise-

ren. Een poging hiertoe in 1957 mislukte echter faliekant wegens gebrek aan belangstelling dan wel mogelijkheden bij de uitgenodigde organisaties. Wel lukte het om sprekers uit niet-anarchistische kring te strikken voor de PL, zoals het geval was met Ds. De Ridder uit Kolham die zowel in 1957 als in 1958 over de vrede sprak en redevoeringen hield die gewaardeerd werden.

In 1957 werd geconstateerd werd dat ook de lezers van Recht voor Allen van deelname aan de dagen afzagen. Goed vertegenwoordigd waren de stad Groningen, Veendam, Nieuwe Pekela, Stadskanaal en Musselkanaal. Uit Zuidbroek, Hoogezand-Sappemeer kwamen nog slechts enkelen terwijl uit Winschoten, Finsterwolde en het Oldambt (Oost-Groningen) niemand meer naar Appelscha ging met Pinksteren. Uit Twente kwamen enkelen, maar de laatste paar jaren niemand. Vanuit Holland werd de opkomst daarentegen ieder jaar iets groter.

Kennelijk sorteerden deze klagen enig effect want vanaf 1958 nam het bezoekersaantal beduidend toe. De tent was prachtig bezet op zaterdagavond, hetgeen een aanwijzing is dat de 500 plaatsen aardig gevuld waren. Amsterdam, Wieringen (waar voor de oorlog nogal wat anarchisten uit de noordelijke veenstreken naar toetrokken om polderwerk te verrichten) en Enschede waren goed vertegenwoordigd, terwijl ook de kameraden uit het Noorden in grote getale aanwezig waren. In 1959 later was de tent zelfs geheel bezet. Dat jaar werd voor de 25ste keer de Pinksterlanddagen op het eigen terrein gehou-

den. 'Reden om feest te vieren hebben we niet, ligt trouwens ook niet in de aard van deze bijeenkomst besloten,' zo werd echter nuchter geconstateerd.

Desondanks waren vele oudgedienden naar Appelscha gekomen. Onder hen kameraden die 20 tot 30 jaar niet gesignaleerd waren. 'Zo'n her-nieuwde kennismaking is al een belevenis op zichzelf, omdat men dan altijd weer tot de ontdekking komt dat het idealisme, hetwelk men in de verschillenden kennissen en vrienden dood waande, toch in een of andere vorm nog springlevend is.' Prettige bijkomstigheid was dat de dagen weer eens een batig saldo te zien gaven.

De 'gouden jaren' gedurende de Koude Oorlog

Ondanks de moeilijkheden waar de anarchistische beweging zich voor gesteld zag als gevolg van een toenemend maatschappelijk isolement door de Koude Oorlog en de restauratie van de verzuiling, gelden de jaren vijftig als de gouden jaren op het kampeerterrein Tot Vrijheidsbeinning. De jongeren van weleer hadden gezinnen gekregen en brachten veel vrije tijd (weekenden) door op het kampeerterrein. De saamhorigheid was groot en er heerste een sterke onderlinge sfeer van kameraadschap. In dit tijdvak waarin van caravans nog nauwelijks geen sprake was en men overwegend in tenten kampeerde, steunde en hielp men elkaar volop. De kinderen noemden iedereen op het terrein 'oom' en 'tante'.

Het ondernemen van gezamenlijke activiteiten gold als vanzelfsprekend. De ontwikkeling van het terrein werd

eendrachtig verder ter hand genomen. In 1953 kwam op het midden van het terrein een klein stenen huisje gereed dat als berghok dienst deed en met de Pinksterlanddagen gebruikt werd als kantine. Voor het volgende project, het aanleggen van waterleiding konden weldra obligaties worden gekocht, maar het zou tot 1960 duren voor deze voorziening gereed kwam. In april van dat jaar lag de leiding op het terrein. 'De meterput is geplaatst bij de zandbak en nu moet de leiding nog naar berghok gelegd worden'. Al dit soort werkzaamheden werden volledig in eigen beheer uitgevoerd. Steevast gold dat de deelnemers hun eigen gereedschap moesten meenemen. Twee jaar daarna verrees een 'prachtig en modern was- en toilet-gelegenheid met een aparte afdeling voor dames en heren' dat maar liefst 4000 gulden (1800 euro) kostte. In gerenoveerde vorm is dit gebouwtje nog altijd als zodanig in gebruik. Ook

32 voor de werkzaamheden gold: 'Wij verwachten dat vele contribuanten daar met hun gereedschap, bestaande uit een schop, aanwezig zullen zijn.'

Verantwoordelijk voor het degelijke financiële beheer dat dergelijke grote investeringen mogelijk maakte, was Binne Herder die begin jaren vijftig als kampbeheerder was aangesteld. Herder was toendertijd een oudgediende in de anarchistische beweging die zijn sporen ruimschoots had verdiend. In 1921 was hij één van de leidende figuren in de veenstaking rond Emmen die revolutionaire pretenties had. Nadien vestigde de timmerman die vroeg zijn vrouw verloor zich met zijn drie kinderen in de stad Groningen. Daar speelde hij een voorname rol in de groepen rond

het anarchistische weekblad De Arbeider en het Noordelijk Propaganda Comité (NPC). In de Tweede Wereldoorlog was hij de verbindingsman van de noordelijke en de Hollandse groepen. Na de oorlog bekommerde hij zich meteen om de heropbouw van de beweging door het weekblad Socialisme van Onderop, voortgezet als Recht voor Allen, als administrateur te dienen. Ook was hij uiteraard betrokken bij het Noordelijk Gewest van Vrije Socialisten.

De hechte band die kenmerkend was voor de onderlinge verhoudingen op het terrein, weerspiegelde zich in de organisatie van de Pinksterlanddagen. Al in 1951 werd het programma op de zaterdagavond gekenschetst als een 'grote familieavond' en aangeduid als een 'gezellig samenzijn in de grote tent met een bont programma'. Twee jaar later kon voor twee kwartjes (23 euro-cent) deelgenomen worden aan een gezamenlijke broodmaaltijd wat nadrukkelijk als een experiment werd gepresenteerd. De jaren erna was steevast soep verkrijgbaar. In 1955 besloot het NGVS zelfs de zondagmiddag in het teken te plaatsen van een algehele familiedag en ging het 'propagandistisch woord' naar de avond. De familiebijeenkomst hield tevens een speciaal programma in voor de kinderen.

Onmiskkenbaar was men zich bewust van het feit dat de Pinksterlanddagen inmiddels een traditie vertegenwoordigden. Al bij de tiende bijeenkomst na de Tweede Wereldoorlog sprak Henk de Groot in deze zin over de landdagen die tot een jaarlijkse vaste gewoonte van de (noordelijke) anarchistische bewe-

ging waren uitgegroeid. Er bestond wel enige schroom om dergelijke termen te gebruiken aangezien de vergelijking met een begrip als 'sleur' voor de hand lag. Dat misverstand mocht over de dagen echter niet ontstaan. Het kon weliswaar niet helemaal ontkend worden maar een belangrijke rol speelde het volgens De Groot echter niet. Het betrof meer de gezamenlijke herinneringen aan een prettig verleden, meende De Groot in 1956.

(1960-1970)

**5. Een nieuwe generatie
jongeren verwerven
hun plek**

De Pinksterlanddagen van 1960 vormden in zekere zin een keerpunt in de organisatie van de pinksterlanddagen. De organisatie verliep dat jaar moeizaam. Secretaris Jouke Lenstra van het NGVS noemde het onbegrijpelijk dat er begin mei nog steeds geen inleider voor de discussiemiddag was gevonden hoewel er al vier geestverwanten waren aangeschreven. 'Terwijl wij telkenjare met Pinksteren een wapenschouw trachten te doen houden voor onze geestverwanten is de medewerking dikwijls meer dan droevig,' zo verzuchtte hij in Recht voor Allen. Ruim een maand later kon verslaggever Meinte Ringia melden dat het allemaal geweldig was meegevallen. Over het aantal van 450 bezoekers heerste tevredenheid. Drukke werkzaamheden, uitrusten met Pinksteren en een korte vakantie houden waren redenen geweest dat er geen inleider voor de discussie kon worden gevonden. Henk de Groot nam daarom onvoorbereid een korte inleiding voor zijn rekening. In de daarop volgende discussie kwam naar voren dat de oude beweging in veel opzichten te kort was geschooten. De bewegingsclub wordt te klein en men voelt dat het moeilijk is met eigen zienswijze aansluiting bij anderen te vinden, aldus het oordeel van een deel van de aanwezigen. Daartegenover stond het geluid van hen die door kritisch denken en zelfvernieuwing met een optimistisch gevoel verder konden gaan. Het van binnenuit en het zelf beleven is de basis waarop het socialisme zal moeten groeien, zo meenden zij. Deze discussie werd op maandag voortgezet. In een rustige sfeer werd er dieper op de problemen ingegaan. De vorm die men hiervoor koos was het bijeenkomen in verschillende

groepjes die allen één discussieleider kenden. Dit was een werkwijze van voor de oorlog, zoals die op landdagen van het blad Bevrijding werd gehanteerd. Ringia besloot zijn verslag optimistisch: 'De opkomst van deze landdagen is geweldig geweest en wat ons vooral is opgevallen dat is, dat er zoveel jongeren aanwezig waren, wat voor onze beweging van groot belang is.' Het is de eerste keer dat er na de magere jaren vijftig melding wordt gemaakt van een groeiende aanwezigheid van jongeren met de Pinksterlanddagen. Daarbij werden de op leeftijd geraakte vrije socialisten geholpen door een veranderend maatschappelijk klimaat. De apolitieke jaren vijftig waarin de economische wederopbouw iedereen in het gareel hield, maakten plaats voor de jaren zestig waarin traditionele gezagsrelaties uit de vooroorlogse periode definitief verbroken werden.

De toenemende zorg om een atoomoorlog en de almaar toenemende nucleaire bewapening werkte als een katalysator in het proces van politieke bewustwording van de toenmalige generatie jongeren. In het najaar van 1960 hield het NGVS als gebruikelijk een weekend in Noordlaren waaraan ook 25 jongeren deelnamen. Met de Pinksterlanddagen van 1961 richtte Trijntje de Groot zich tot de aanwezige jeugd waarna verschillende jongeren zich opgaven voor het onderhouden van nader contact. Aangezien Trijntje de dochter is van Geert en Auk de Groot doet vermoeden dat de noordelijke anarchisten in eerste instantie hun eigen kinderen stimuleerden om politiek actief te worden.

Deze pogingen namen enige tijd in beslag. Pas in februari 1963 werd vanuit kringen rond het NGVS gemeld dat er een noordelijke anti-militaristische jeugdgroep was opgericht. Dit leidde er toe dat op de Pinksterlanddagen van dat jaar een spreker voor de jeugd zou optreden. De bedoeling was dat Zweitze Hoffman, een Rotterdamse dienstweigeraar die gesteund werd door De Vrije Socialist, zou spreken over jeugd en antimilitarisme. De tweede spreker was oudgediende Bart Haan wiens onderwerp luidde: 'Heeft onze strijd nog zin en betekenis?' Ondanks dat Hoffman verhinderd was te spreken bleek de opkomst van het aantal jongeren dusdanig te zijn dat het wegvallen van oude groepen bezoekers uit Wieringen en Emmercompascuum meer dan goed werd gemaakt.

36 Een jaar later werd opnieuw een poging gedaan een jonge dienstweigeraar het woord te laten voeren over het antimilitarisme op de Landdagen. Dries Brunia, rond wiens weigering een aanzienlijke actie was ontketend, sprak zondagmiddag tijdens de meeting over 'principes en alledaagse werkelijkheid'. Zijn rede werd een week later in de Recht voor Allen gepubliceerd. De avond daarvoor trad de 'Groninger jeugd' op tijdens de bonte avond, maar dat lukte niet echt meende de verslaggever van bovengenoemd blad. Enige lessen in eenvoudige regie zou hen echter wel helpen, zo luidde het paternalistische commentaar. Brunia was op uitnodiging van deze jongeren naar Appelscha afgereisd. Ook het jaar daarna wilden deze jongeren opnieuw voor een spreker zorgen.

De jeugd koos voor de PSP-er Fries de Vries die in 1964 ook al van de partij was geweest. Dit maal leidde zijn bijdrage over de situatie in Zuid-Afrika en Vietnam achteraf tot een controverse in de Recht voor Allen. De Vries die niet de visie van het vrije socialisme vertolkte, voelde zich neergezet als een politiek kleutertje. Hij verweet het blad het eigen gelijk te bepleiten en beschuldigde het van sektarisme. In het onderschrift bij zijn verweer stelde Recht voor Allen dat juist de PSP het blad als kleuters behandelde. Voorts werd hem ingewreven dat hij op de Pinksterlanddagen gastvrijheid had genoten. 'Wij vragen ons in gemoede af of de politieke PSP ons ooit in de gelegenheid zou stellen hetzelfde te doen.'

Minder controversieel was de bijdrage van mevrouw Smit-Timmer uit Groningen die voor een met jongeren gevulde tent sprak over 'jeugd en seksualiteit'. 'Zij stelde de problemen ten aanzien van de seksuele rijping van de jeugd open en eerlijk aan de orde,' meende het regionale advertentieblad De Nieuwe Oostellingwerper. Eerlijke seksuele voorlichting drong door tot alle lagen van de bevolking. Onderwijs had daarin volgens de spreekster een belangrijke taak te vervullen omdat bij ouders vaak kennis van zaken ontbrak. Het daarop volgende bonte programma werd grotendeels uitgevoerd door de jeugd.

Generatiekloof

De stormachtige opkomst van Provo vanaf 1965 brengt het anarchisme nadrukkelijk onder de aandacht van een breder publiek. De jeugd die in 1966 andermaal voor een spreker op het programma van de Pinksterland-

dagen mocht zorgen, kiest voor de Amsterdamse provo's Bernard de Vries en Rob Stolk, ondermeer drukker van het blad Provo. De organisatie rekende voor de zaterdagavond op toezeggingen van jonge bezoekers met 'protest zangen', een duidelijk teken dat de strijdliederencultuur van weleer aan betekenis inboet. Helaas lieten beide sprekers voor de jeugd om onbekende redenen verstek gaan. Bart Haan vervatte in zijn betoog dus ook de strijd en de strijdwijzen van provo. In zijn rede 'Dwingt automatisering ons tot vernieuwing?' schetste hij de zeer snelle ontwikkeling met de computer als voorbeeld. 'Algemeen is men van oordeel dat de automatisering zeer grote veranderingen in het maatschappelijk leven tot stand zal brengen.' Dat bood perspectief op drastische arbeidstijdverkortung (werkloosheid) en inschakeling van arbeidskracht in de dienstverlenende sector. 'Met de automatisering dienen we te groeien naar de ludieke (spel) maatschappij zoals deze is aangevoerd in Provo IV.' Bkrompenheid en calvinisme dienen overwonnen te worden. De ontwikkeling van de techniek zou tot gevolg hebben dat de eis van 'werk', omgezet moest worden in de eis van 'mens zijn'. 'Computers moeten de slaven van de toekomst worden, maar we leven in een klassenmaatschappij en hebben te vechten voor een klimaat van leefbaarheid van een vrije en onafhankelijke mens,' zo meende Bart Haan die als Amsterdammer de ontwikkelingen rond Provo van nabij volgde. In de aanloop naar de Pinksterlanddagen van 1967 werden de dagen gekarakteriseerd als een reünie. De toeloop bestond uit mensen van alle leeftijden en de

uitstekende sfeer die de dagen kenschetsen werden geroemd. De bezoekersaantallen bedroegen toentertijd enkele honderden mensen. De toestroom van jong en oud op de vrijdag leidde er toe dat de Noordelijke Antimilitaristische Jongeren Groep (NAJG) een programma op de vrijdagavond organiseerde. De groep met mej. G. Zuidema (Gees is de dochter van Jurrie Zuidema, de toenmalige penningmeester van het NGVS) als secretaresse ontplooiide in toemende mate activiteiten in het Noorden, waaronder het organiseren van bijeenkomsten over dienstweigeren.

Met de editie van 1967 was het terrein barstensvol. Voor het eerst werd duidelijk dat niet iedereen voor het programma naar Appelscha toog. 'Jawel, er zijn een aantal kampeersders onder, die er méér zijn om de Pinksterdagen, om de natuur en om de verpozing, dan om de bijeenkomsten waar het vraagstuk van het anarchisme aan de orde zijn geweest.' Spreker Ouweltjes, de secretaris van het studiecetrum voor geweldloze weerbaarheid hield een inleiding van een zeer matig gehalte. Het was kort en traag. Zijn geweldloosheid hield geen opheffing van het economisch stelsel in. Het ging hem slechts om een ethische levenshouding en niet om een strijdv aardige houding om de samenleving fundamenteel te veranderen, constateerde Recht voor Allen.

Ook binnen het NGVS ontstond een toenemend onbehagen over het groeiend aantal kampeersders dat niet meer op de aloude wijze bij het terrein betrokken was. Behalve dat zij het programma van de

Pinksterlanddagen links liet liggen, deden zij ook niet mee aan de werkweekenden. In dergelijke weekenden die jaarlijks enkele malen werden georganiseerd, werd het noodzakelijke onderhoud aan het terrein uitgevoerd.

Op de gewestelijke vergadering van september 1967 kreeg de oudere garde van het NGVS zelf kritiek te verduren uit de werkgroep van 1967 die de dagen van dat jaar had voorbereid. De dagen waren de laatste jaren 'gezapig' geweest en het contact met jongeren zou geheel ontbreken. 'Van sprekers wordt verwacht dat zij gingen zeggen wat van hen verwacht werd. Discussies hebben alleen betrekking op kleine, ondergeschikte punten en niet op fundamentele, principiële geschillen. Dat leidt niet tot een duidelijke positie en stellingname van het vrij-socialisme.' De deelnemers werd gebrek aan realiteitszin verweten.

38 Het leidde er toe dat voor het eerst een werkgroep werd geformeerd om de Pinksterlanddagen te organiseren waar uitsluitend jongeren in waren vertegenwoordigd. Deze Werkgroep PM '68 trok meteen stevig van leer. 'De werkgroep is de mening toegedaan dat de PL bij handhaving van haar huidige vorm tot doodbloeden is gedoemd, zo zij al geen gezelligheidsreünie is. De culturele ontspanning tijdens de PL getuigt alleen maar van een zielig amateurisme getuige de toneel- en muziekverenigingen, overigens met alle respect voor de (onnodig) genomen moeite.' De groep gaf wel een dag terug aan het NGVS omdat een uit eigen gelederen gevormde toneelvereniging al speciaal voor de dagen een stuk in voorbereiding had genomen.

De groep meende dat de Pinksterlanddagen een andere invulling dienden te krijgen. 'Wij zijn de revolutionairen in het Pinkster-program, maar bovenal voelen we ons als de pioniers en promotors van een vernieuwing en een heroriëntatie van de vrij-socialistische idee en haar verwante beweging. Zonder dat we dan ook verder pretenties hebben (...). 'Er zal tegen alle conservatieve vrij-socialistische schenen getrapt worden en menig heilig huisje zal omver geworpen worden.' De werkgroep richtte zich op jongeren waarbij het programma die volgens een bepaalde formule was opgezet, als trekpleister moest dienen. Het kwam er op neer dat de werkgroep het programma van de zaterdag voor haar rekening nam. Na een inleiding zou discussie volgen onderbroken door een middagpauze (siësta). Om 18.00 uur zou de daarop volgende meeting gesloten worden die 'geïnfiltreerd' zou worden met stellingen en contra-stellingen. Rudolf de Jong trad op als adviseur voor de sprekerslijst. Daaruit kwam Anton Constandse naar voren met het onderwerp 'Was de Spaanse Burgeroorlog het definitieve einde van het anarchisme?' Voor de avond was het de bedoeling Teater Terzijde zou optreden met het stuk Fiesta dat handelde over het Spanje van Franco. Dit volkstoneel van 15 spelers en medewerkers stond voor 'een stuk keiharde informatie over hoe de wereld er werkelijk voorstaat, en daar hoeft je je mooie kleren niet voor aan te doen.' Ondermeer Anne Marie Prins, Willem Breuker en Walter Barten maakten deel uit van deze groep die maar liefst 1500 gulden (680 euro) moest kosten. Het NGVS en de Stichting Tot Vrijheidsbezinning stelden zich

welwillend garant voor zo'n 1000 gulden (455 euro) om de ambities van de jongeren waar te kunnen maken. In de werkgroep hadden tenminste twee kinderen zitting van prominente leden van het NGVS. Naast Gerry Boerema (zoon van Fré Boerema) ging het om Harm Zuidema (zoon van Jurrie Zuidema). Ook de latere journalist van de Leeuwarder Courant, Kerst Huisman, maakte deel uit van deze werkgroep. De opzet van de jongerenwerkgroep viel echter voor een belangrijk deel in duigen. Van de kant van de ouderen kwam kritiek omdat de door hen georganiseerde zaterdag in het geheel niet aan het oorspronkelijke doel beantwoordde. Theater Terzijde kon plotseling door omstandigheden niet optreden waardoor een tweetal films moesten worden vertoond waarvan de film De Indringer al op televisie was geweest. Dat de traditie van de vroegere zaterdagavond was doorbroken 'was goed en nodig.' Het verdere gedeelte van het jongerenprogramma verliep vlot. In Recht voor Allen constateerde P.J. van Eijck: 'Het viel ons op dat mensen voor Pinksteren hun tent neerzetten en de bijeenkomsten negeren: ze slenteren door het bos of blijven bij hun tent zonder interesse. De zondagavond gaf het meeste bezoek en dan zijn veelal de mensen die anders geen belangstelling tonen vroegtijdig aanwezig om verzekerd te zijn van een plaatsje.' Het bezoek aan deze PL viel tegen. De landdagen zijn een traditie geworden die aan het uitsterven is, meende Van Eijck. 'De organisatoren zijn er m.i. niet in geslaagd met de tijd mee te gaan en voor deze landdagen iets te organiseren dat de belangstelling blijft trekken. Ook de jongeren hebben te laat ingegrepen, zodat we

moeten erkennen op een dood punt te zijn aangekomen. De bakens moeten verzet worden, de PL staan op een keerpunt.' Tot overmaat van ramp ontbraken op de leeuwarder lectuurtafel zowel De Vrije als de Recht voor Allen!

Het eigen gebouw

In 1967 was een groepje betrokkenen rond het NGVS begonnen met het verzamelen van geld om op het terrein Tot Vrijheidsbeziening een eigen gebouw neer te zetten. Binnen een paar maanden was al een vijfde van het benodigde bedrag binnen. Eindelijk leek een oude wens om een eigen onderkomen op het terrein te creëren binnen financieel handbereik. In de zomer van 1968 was meer dan de helft van de 10.000 gulden (4545 euro) binnen en waren de tekeningen ingediend bij de autoriteiten om een bouwvergunning te verkrijgen. Behalve giften werd de bouw gefinancierd met de uitgifte van obligaties die voor 25 gulden (ruim 11 euro) verkrijgbaar waren. Aan het einde van dat jaar was de vergunning rond en werd besloten om het daarop volgende jaar met de bouw te beginnen. Op een paar duizend gulden (1000 euro) na was het geld voor het gebouw bijeen vergaard.

39

Begin 1969 werd het bouwwerkplan gepubliceerd waaruit blijkt dat het gebouw er met de Pinksterlanddagen van dat jaar in onafgewerkte vorm zou moeten staan. Met de voorbereidende werkzaamheden was men inmiddels begonnen. Al snel bleek dat de bouw de organisatie van de landdagen zeer bemoeilijkte. Zelden was er met zoveel enthousiasme aan de voorbereidingen van de Pinksterlanddagen gewerkt en

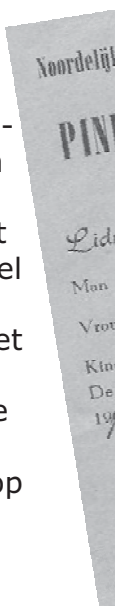
nimmer was het zo moeilijk gegaan. De bouw liep twee maanden vertraging op doordat niet alle vergunningen waren verstrekt. Storm in het weekend van 12 april deed een derde van het metselwerk omver blazen. Een week later was er sprake van acht graden vorst en viel er vier cm sneeuw. Elk weekend bleven er echter kameraden komen om te werken en zodoende lukte het toch om in acht weken het gebouw op tijd voor de PL klaar te krijgen.

Op zaterdagavond sprak Henk de Groot het openingswoord. Besloten werd een brief te sturen naar de Provinciale Staten van Friesland uit protest tegen het besluit om in het Lauwersmeer een militair oefenterrein aan te leggen. Er waren 95 ondertekenaars. De oude garde met Nico Reket (hij trok in de jaren twintig als straatmuzikant door Europa), Ebe van der Zwaag en Wim Verhagen verzorgde het muzikale
40 programma waarna een spreekster optrad met als onderwerp 'De jeugd van nu en hun levensstijl'.

Zondagmiddag sprak het Eerste Kamerlid van de PSP, Otto Boetes, over 'Mijn ervaringen in en buiten het parlement'. Boetes sprak de anarchistische jongeren van dat moment aan, zoals de PSP in brede anarchistische kring wel sympathie ondervond. Zijn buitenparlementaire ervaring betrof vooral de Vietnam-demonstraties. Provo had zijns inziens een positief effect gehad op de bereidheid mee te doen aan buitenparlementaire acties. Het had ertoe geleid dat het parlement zich voortaan door de gealarmeerde publieke opinie rekenschap moest geven. Daarmee werd recht gedaan aan de controle-functie van het

parlement ten opzichte van de regering. Boetes meende dat een radicale partij in het parlement spreekbuis kon zijn van deze buitenparlementaire beweging zolang zo'n partij principieel geen regeringsverantwoordelijkheid wilde dragen. Dit uiteraard vanwege een fundamenteel andere maatschappij-opvatting dan de gangbare. Bewustwording van het volk achtte hij noodzakelijk. Naast Boetes hield ook oudgediende Jelle Klaver een inleiding, getiteld 'Waarom hebben wij zo weinig vat op de jeugd'. Klaver voerde als reden aan dat de jeugdbeweging in en na de oorlog ontbrak waardoor de anarchistische beweging haar natuurlijke aanvullingsbron verloor. Nu was de kloof tussen ouderen en jongeren te groot geworden. De jeugd wordt ook bezig gehouden met zaken als televisie en studie. Het 'zelf doen' is in het gedrang gekomen. Er is een nieuwe levensstijl ontstaan. Lichtpuntjes zag Klaver wel degelijk. De jeugd was veel openlijker geworden in haar uitingen en gedroeg zich opstandiger dan ooit tevoren. De jeugd accepteert minder van ons dan wij van onze ouders, stelde hij. 'Wij moeten vertrouwen hebben.'

Op zondagavond werd de Franse documentaire FAN FAN vertoond. De film handelt over de studenten- en arbeidersopstand in Frankrijk en was verboden in het land zelf. Het Frans in de film was echter niet te volgen voor het merendeel van het publiek. Tegenslag en tijdgebrek was de reden dat de Nederlandse tekst tijdens de film niet tot zijn recht kwam ondanks moedige pogingen daartoe van Lia Boetes, die betrokken was bij de redactie van De Vrije.

(1970-1977)

West van Vrije Socialis

*
TERLANDDAGEN
E APPELSCHA

schap van deelname voor
Klaar 1.10.
1.50
0.75

boven 10 jaar
subatie over het jaar
edraagt

Nam het N.G.V.S.
eeniging.

KAMP RIJGESTEL

6. De Pinksterlanddagen tussen socialistische maatschappijanalyse en anarchistische praktijk

Wachten op een warme lunch.

01/16

Oms led. Job Drent, Kollum.
exploiteerde destijds een
putat. Frits Kraam en
hij verzorgd dan ook de inwendige
mens tijdens de lunch op
Zondag.

01/17

Meteen na de PL van 1969 ging een deels nieuwe groep jongeren uit het Noorden aan de slag om de editie van 1970 voor te bereiden. Opnieuw waren hierin kinderen van bij het NGVS betrokken anarchistenvetrokken zoals Gees Zuidema en Hilda de Groot. Opnieuw toonde men zich ambitieus, de Pinksterlanddagen moesten programmatisch en organisatorisch een geheel nieuwe vorm en inhoud krijgen. Tijdens een oriënterend gesprek in Vierhouten concludeerde de groep dat het terrein tijdens de PL geheel in dienst van de dagen moest staan. 'Immers kunnen we met Pinksteren de laatste jaren niet signaleren dat de meeste mensen (soms meer dan 80%) het niet op kunnen brengen de meetings bij te wonen en naar sprekers en discussies te luisteren? De gezellige meute van zoonaanbidders, koffiezui-pers en koekhappers kunnen we gedurende de PL missen als kiespijn.'

- 42 In de maanden die volgden hield de groep regelmatig voorbereidende bijeenkomsten zoals in de bovenzaal van café Bleker aan de Vismarkt in Groningen. Er werden nieuwsbrieven uitgegeven waarop men zich kon abonneren. Geconstateerd werd dat er bij jongeren steeds meer sprake is van politiek engagement dat een radicaal en activistisch stempel draagt. 'Veel activisten zullen tot ontdekking komen dat hun eigen opvattingen niet vreemd zijn aan anarchistische ideeën. Provo's zeggen "Provoceer", studenten zoeken het in buitenparlementaire oppositie. Anderen stichten communes, productieve associaties, oftewel zijn bezig met antiautoritaire gemeenschapsordening. Deze problematiek staat centraal in de Informatiemap. Daarvoor is advies gevraagd aan

Rudolf de Jong'.

Dit keer slaagden de noordelijke jongeren er wel in om een bijeenkomst te organiseren die het anarchisme een nieuwe stimulans zou geven. Onder het motto 'Anti-autoritaire oppositie nu' slaagde men erin kopstukken als de studentenleider Ton Regtien, het provoraadslid Roel van Duyn en opnieuw de PSP-er Otto Boetes naar Appelscha te halen. In de tekstbundel die de groep uitgaf staan bijdragen van Rudolf de Jong, Otto Boetes, Kees de Boer, Homme Wedman, Simon Redmeyer, Jan Bervoets, Ger Harmsen, Roel van Duyn en prof. dr. Frits de Jong. Als sprekers zouden naast Regtien en Van Duyn ook de Belgische studentenvoorman Francois Verkammen optreden. Als discussieleider had men wederom de hoop op Anton Constandse gevestigd. Voorts stonden de Maagdenhuisfilm en de Duitse documentaire 'Opvoeding tot ongehoorzaamheid' op het programma. De jongeren mochten in het gebouw slapen: 'Men neme dan een luchtslaapzak mee, alsmede dekens'. In de Leeuwarder Courant werden de dagen omschreven als een 'grote ludieke communale solidariteitsmanifestatie'. Het congres werd zelfs toegeschreven aan de kabouters van Oranje Vrijstaat, de vorm waarin Provo zich verder ontwikkelde.

Inderdaad stond deze Vrijstaat centraal in het forum dat spontaan op zondagmorgen plaatsvond en waarin alle kopstukken vertegenwoordigd waren. Het forum vond dat Oranje Vrijstaat onderdeel was van de repressieve tolerantie. Aangezien de destijds noodzakelijk geachte maatschappijanalyse ontbrak kon kabouterstad Amsterdam het 'sie-

steem' niet fundamenteel aantasten. Daarom pleitte Toof Brader in 'de Recht voor Allen' voor infiltratie in de Oranje Vrijstaat. met dit pleidooi werd deze alternatieve staat gekoppeld aan een sterke ludieke buitenparlementaire actie, die voort zou moeten komen uit een scherpe maatschappijanalyse. Door alternatieven in praktijk te brengen kon ook aan de zeer wenselijk geachte mentaliteitsverandering worden gewerkt. Dat, aldus Boetes, bewerkstelligd kon worden door antiautoritair opvoeding en democratisering in het onderwijs. Dankzij de eigen economie maakte de Vrijstaat het kapitalisme bovendien consumenten afhandig.

Geheel probleemloos verliep de confrontatie tussen de veelal oudere noordelijke anarchisten en de hippe kabouters overigens niet. Tinus Veenstra was met name teleurgesteld over het onverdraagzame karakter van de nieuwe bezoekers. Ze kwamen er om te praten en niet om te luisteren waardoor een gesprek onmogelijk scheen. Douwe de Wit sprak van een 'janboel' vanwege de alcohol en drugs die de jongeren gebruikten. Tot dan toe was het drankvrije karakter van het terrein onomstreden geweest.

Desondanks versterkte het congres de anarchistische beweging in belangrijke mate. Het kreeg een vervolg in een discussieweek in augustus van dat jaar met als doel het versterken van de landelijke organisatie van anarchisten. Inderdaad kreeg de Federatie van Vrije Socialisten (FVS) een toestroom van jongeren te verwerken. Ook de Anarchistische Uitgeverij (AU) kwam van de grond. Tenslotte

fuseerden 'Recht voor Allen' met De Vrije. Het fusieblad ging voort als het 'anarchisties tijdschrift' De Vrije Socialist dat een uitgave werd van de FVS. Het anarchisme in Nederland stond weer op de kaart.

Nadat in 1969 een groep antimilitaristische jongeren uit het Noorden de organisatie van de Pinksterlanddagen overnam van het NGVS, zou er voortaan ieder jaar tijdens de nabeschouwing op maandag een werkgroep ontstaan die de taak op zich nam om de volgende landdagen voor te bereiden. Uiteraard moest dit wel in samenwerking met het NGVS gebeuren, die ter plaatse immers zorg droeg voor organisatorische en logistieke zaken. Deze nieuwe werkwijze had tot gevolg dat de opzet en inhoud van de dagen ieder jaar wisselde. Overeenkomstig de tijdsgeest werd zeker in de eerste helft van de jaren zeventig een sterke waarde gehecht aan gedegen analyses van de samenleving om goed beslagen de maatschappij te kunnen veranderen. Een zekere invloed van het marxisme deed zich hier beslist gelden. Allen voelden zich echter in meer of mindere mate verbonden met het socialisme. Daarmee hing een zekere gestructureerde werkwijze en aanpak in het programma van de dagen samen.

Een nieuwe generatiekloof

De PI in 1971 was internationaal georiënteerd in die zin dat er verschillende groepen uit de ons omringende landen werden uitgenodigd. Ook dit maal was de inzet hoog. Op het affiche worden 'anti autoritaire revolutionairen' opgeroepen naar Appelscha te komen 'waar op een internationaal anarchisties

kongres getracht zal worden een strategie te bepalen om het kapitalisme de nek om te draaien'.

Uitgenodigd waren groepen uit België, Frankrijk, Zwitserland en Duitsland. Ook de werkwijze oogde gedegen. Het congres zou starten met het verdelen van de aanwezigen in werkgroepen van vijftien personen. Aan elke werkgroep zouden enkele buitenlanders moeten deelnemen en enkelen die als tolk zouden kunnen optreden. Elke werkgroep moest na discussie een concept opstellen dat in de voltallige vergadering zou worden ingebracht. Daar moest dan worden getracht tot een eenduidigheid te komen.

Door de werkwijze werd de oudere garde in Appelscha geconfronteerd met geestverwanten uit Duitsland die met de Rote Armee Fraction (RAF) sympathiseerden en met jonge anarchisten uit Frankrijk die zich niets konden voorstellen bij geweldloosheid. 'De oudere garde
44 van het NGVS heeft alle begrip voor de storm en drang periode der jongeren maar kan het toch niet opbrengen om steeds maar weer in de laagste klas van de socialistische opnieuw te beginnen,' verzuchtte Henk de Groot.

Behalve de meningsverschillen over het vraagstuk van geweld versus geweldloosheid deed zich een tweede brandhaard voor in de vorm van welke functie de arbeidersklasse nog vervulde. Vooral in de meer marxistische maatschappijanalyses werden de arbeiders nog immer bewierookt. Dit kon niet elke congresganger bekoren, zo blijkt uit het verslag van Albert Ledder in De Vrije Socialist. Deze meldde tevens dat vrijwel alle aanwezigen perspectieven zagen in hun naaste omgeving om mensen

politiek bewust te maken als anarchistische strategie. 'Scholing en propaganda in een niet-revolutionaire situatie is voor een actieve groep de eerste taak.'

actiegericht

In de daarop volgende jaren verschoof het accent tijdens de Pinksterlanddagen meer naar de actieterreinen van de anarchistische beweging, zoals Zuidelijk Afrika in 1973. Dat was ook het jaar dat er voor het eerst politiek cabaret annex 'audio visueel circus' uit België optrad. Mong en zijn Vieze Gasten zouden in de jaren die volgden uitgroeien tot een fenomeen op de Pinksterlanddagen. Tot midden jaren negentig waren ze vrijwel elk jaar aanwezig met hun eigen circustent, theatervoorstelling en liedjesprogramma waarin het aloude strijdlied 'Marianne' nooit ontbrak.

Een jaar later stond Spanje prominent op de agenda. Dictator Franco trok internationaal volop de aandacht met zijn doodvonnissen tegen ondermeer anarchisten die werden voltrokken middels de beruchte wurgpalen. Op de Pinksterlanddagen werden solidariteitsacties met het Spaanse verzet en slachtoffers met het Spaans fascisme besproken. Bas Moreel wierp zich op als landelijk contactpersoon. Samen met anderen ging hij een dossier maken over de achtergronden en op de handen zijnde processen.

De inmiddels jaarlijks aanwezige Belgische kameraden verstrekten veel informatie over de havenstaking in Antwerpen en acties in Zeebrugge om transport van oorlogstuig naar Vietnam te voorkomen. Ook bleef er op de Landdagen ruimte voor traditionele lezingen. 'Veel

mensen die in Appelscha komen voelen de behoefte om een boeiende spreker te horen.' Dhr. Derksen, onderwijzer uit Meppel sprak dat jaar over 'Hoe leren we de vrede'. De lezing ging erin als koek. Opvoeding tot vrede moet vroeg beginnen, vooral op scholen is een schrikbarend tekort aan voorlichting, meende Derksen die in 1970 een gelijknamig boek bij Wolters Noordhof had gepubliceerd.

Anarchisme in dagelijkse praktijk

Gerda en Tinus Molthoop maakten bezwaar tegen de traditionele poppenkastvoorstelling die Fré Boerema sinds de jaren vijftig gaf. 'Ons bezwaar richt zich vooral op het gezag (de politie), de boef die steelt en daarvoor de gevangenis indraait. De gezagsgetrouwe burgers Jan Klaassen en Katrijn die voor dat gezag werk verrichten (opsporen van de boef) en er daarna ruimschoots voor worden beloond. Dit is niet op zijn plaats waar er ook over vrede wordt gesproken.'

Kritiek op de Pinksterlanddagen kwam nu van jongeren die constateerden dat er een sterke scheiding is tussen jong en oud. Wederzijdse contacten ontbraken. 'Zeer sterk in het oog lopend was het verschijnsel tijdens de discussies dat de ouderen de jongere discussianten steeds onderbraken, en als ware hemelbestormers hun stokpaardjes bleven berijden.' Actiegroepen bestaan uit jongeren die de theoretische achtergronden van de ouderen niet kunnen missen, meenden sommige bruggebouwers. Afgesproken werd dat men elkaar meer zou aanvullen en tot uitwisseling van gedachten en ervaringen zou komen.

Een drietal jongeren vormde daarop een nieuw PL-comité. Voor het onderhouden van nauwere contacten werd er een oudere aan toegevoegd. De groep deed een voorstel om af te zien van plenaire discussies met het voltallige publiek en in kleinere groepen te werken om zo uitwisseling makkelijker tot stand te brengen. Men moest zich leren bekwamen in het samenvatten van conclusies. De Pinkstermobilisatie moest in het teken staan van actuele aangelegenheden, 'dat is een bittere noodzaak'. Vandaar dat in de zomer van 1974 werd besloten tot een bijeenkomst van diverse actiegroepen in Appelscha om te kijken wat er gezamenlijk gedaan kon worden.

De editie van 1975 was wederom zeer gedegen voorbereid en verliep uitermate gestructureerd. Naar aanleiding van de ervaringen van het voorafgaande jaar wilde de voorbereidingsgroep stokpaardjes in de discussie voorkomen maar wel inzetten op een zinnige uitwisseling van ideeën en ervaringen. Als uitgangspunten gold dat veel jongeren naar de PL kwamen op zoek zijn naar een vorm van actievoeren of leven. Ze waren het vaak niet eens met ouderen. Strijdpunten waren geweldloosheid en organisatievormen. Het programma moest zowel interessant zijn voor zoekende jongeren als de ouderen die zouden handelen vanuit anarchistische ideeën.

Als thema koos de groep: maatschappijkritiek in woord en daad, op te splitsen in onderdelen als gezin (alternatieve leefgemeenschappen), onderwijs (antiautoritair onderwijs, vrije scholen), bedrijf (bedrijfsbezettingen), leger (dienstweigeringen of

soldatenverzet) en basiswerk. Over elk thema moesten stukken opgenomen worden in een discussiemap die als algemene inleiding 'het anarchisme in de praktijk' meekreeg. Het voornemen was reeds op vrijdagavond te starten zodat het programma met alle betrokkenen doorgesproken kon worden. Dan was er gelegenheid om in te schrijven en om voorkeur voor een bepaalde gespreksgroep door te kunnen geven.

Centraal stond de praktijk van het vrije socialisme dat aan de hand van gesprekken in kleine groepen besproken zou worden. In de inleidende tekst van de Uitbuyt (Wereldwinkel Wageningen) wordt gesteld dat anarchisme een soort mode-woord is geworden voor studenten en scholieren die graag 'links' willen lijken, maar geen zin hebben om zich 'teoreties' te scholen of zich te organiseren om hun ideeën in praktijk waar te maken. Van alle discussiegroepen verscheen naderhand in Recht voor Allen een uitgebreid verslag. Zo lag in de discussiegroep onderwijs conform de tijdsgeest de nadruk op arbeiderskinderen. Het wegwerken van achterstanden van kinderen uit arbeidersmilieus was weliswaar sympathiek maar betekende vervolgens wel dat de cultuur van de midden- en hogere milieus werd opgelegd. Creativiteit werd geprezen als middel tot bewustwording. Recht voor Allen was overigens in 1974 opnieuw opgericht omdat De Vrije Socialist geredigeerd werd door een groep die zich op het libertaire marxisme beriep en geen tegengeluid in het blad duldde. Een fase die overigens maar kort duurde. Het jaar daarop in 1976 borduurde men voort op het idee dat de prak-

tijk van het vrije socialisme centraal moest staan. Zelfbeheer en decentralisatie waren de thema's op grond waarvan een aantal als zodanig werkzame groepen waren uitgenodigd, zoals De Vrije Zeefdrukker, de Werkkrant, wijlen de Groene Coöp, Renova, Wark, De Alternatieve Bank, Hobbitstee, het FIS, Esperanta, Voor de Overlevenden en De Kleine Aarde. Voor het eerst was er sprake van gemeenschappelijke maaltijden die werden verzorgd door Manna en restaurant De Eenhoorn. Een groep van een theaterschool verzorgde het kinderprogramma. In zijn verslag meende Cor Bruins (Leiden) dat de Pinksterdagen zijns inziens een vooroefening zouden moeten zijn voor de periode na de revolutie. 'Maar wat deden we, de mensen die voor het eten zorgden, we wachtten af of we bediend werden, we hoefden alleen maar te slikken. In plaats daarvan waren de koeken te hard, was het eten niet op tijd, verdwenen er kopjes.' Niettemin bleven zijn verwachtingen hoog gespannen. 'De bedoeling van de PL? M.i. ons via zelfopvoeding en wederzijdse beïnvloeding voor te bereiden op een leven in een anarchistische maatschappij.' Wel merkte hij op dat van de 300 aanwezigen er 30 aan de discussies deelnamen!

Ook in 1977 stond het 'anarchisme in de praktijk' wederom op de agenda. De discussie erna werd ontsierd door bekvechterij. Er was onenigheid omtrent het alcoholgebruik van jongeren dat menig oudere dwars zat. In de beschouwing die opnieuw Cor Bruins aan deze zaak weidde concludeerde hij dat het verzet van deze jongeren tegen deze 'regel' ook ingegeven was door de suggestie dat iedereen mocht meebeslissen op het

terrein. Dit kwam bijvoorbeeld tot uitdrukking in de jaarlijkse nabeschouwing van de dagen op Pinkstermaandag waar de volgende voorbereidingsgroep steevast verkozen werd.

Het verbod op alcohol paste dus niet in de zienswijze van de jongeren voor wie het bezoek aan de Pinksterlanddagen ook een jaarlijks terugkerend fenomeen werd. De geheelonthouding wezen zij af als een verouderd principe dat niet meer van deze tijd was. De ouderen wezen op het feit dat wanneer het statutair vast gelegde niet-drinken (een principe uit de vooroorlogse beweging) een probleem vormde, het de jongeren vrij stond elders in den lande een eigen Pinkstermobilisatie te houden.

'Jong' en 'oud' zouden op deze wijze no geruime tijd tegenover elkaar blijven staan. Tijdens de nabeschouwing van de Pinksterlanddagen van 1977 liepen de gemoederen echter dermate hoog op dat er voor het volgende jaar geen organiserende groep werd aangewezen!

(1977-1985)

zaterdag 21 mei 1983 — 23

7. De Pinkster- landdagen als platform van de nieuwe sociale bewegingen

Het kamp kent regels maar de ijzeren hand ontbreekt. Deze fraaie kampeerwagen is in feite taboe voor het terrein. De Vrije Socialisten vinden dat het moet kunnen.

het nog steeds bestaat. Het terreintje
lijkt in niets op de anarchistische

steeds, zoals veel van zijn
leeftijdgenoten. „Als ik die

en de Werkgroep Pinkster Mobilisatie
'68 zich over het karakter van de

Aan het einde van de jaren zeventig ontstonden de nieuwe sociale bewegingen. Het breed gedragen buitenparlementaire verzet richtte zich op concrete actieterreinen, zoals militarisme, kernenergie, kraken en feminisme. Binnen elk van deze deelstrijden speelden anarchisten een belangrijke rol in de radicale vleugels. Binnen de vredesbeweging waren zij de antimilitaristen, zoals de actiegroep Onkruid die in 1974 ontstond en spectaculaire acties uitvoerde. Uit deze kring zouden tientallen jongens hun militaire dienstplicht in het geheel weigeren. Het eveneens niet willen verrichten van de wettelijk geregelde vervangende dienst werd destijds 'totaalweigeren' genoemd. Tientallen jongens zaten tot het midden van de jaren tachtig voor het totaalweigeren een klein jaar vast.

In de anti-kernenergiebeweging maakten de anarchisten zich sterk voor de gedachte van de basisgroepen zodat de 'macht' oftewel de beslissingsbevoegdheid zou berusten bij degenen die zich werkelijk om de zaak bekommerden. Vanuit de kraakbeweging werden de vrijplaatsen gecreëerd waar alternatieven op allerhande terreinen vorm en inhoud kregen. In de vrouwenbeweging waren het de anarcha-feministen die een tegenwicht boden tegen obligate emancipatietendensen die uiteindelijk slechts konden leiden tot aanpassing aan het bestaande maatschappelijke systeem.

In 1977 stond een campagne tegen het opslaan van nucleair afval op het programma van de PL. Het jaar daarop werd het programma door afwezigheid van een voorbereidend comité door het NGVS zelf vorm

gegeven. Als motto koos men het thema 'Samen Overleven' waaruit dezelfde zorg sprak die zo velen toentertijd aan het hart ging. Een viertal sprekers ging in op even zoveel onderwerpen. Naast het feminisme kwam de ecologie aan bod, een thema dat door Provo op de anarchistische agenda was geplaatst. Opnieuw leverde de nabeschouwing geen nieuwe organiserende groep op omdat deze op een te vroeg tijdstip plaats moest vinden. Naderhand gaven zich echter wel kandidaten voor deze klus op. Opvallende voor deze periode is de twijfel bij bezoekers en organisatoren of er wel een vastomlijnd programma voor de Pinksterlanddagen diende te worden georganiseerd. De groep die de dagen in 1979 voorbereidde vroeg zich openlijk af 'of de dagen voorzien zouden moeten worden van een strak programma of van wat speelsere mogelijkheden'. Op zaterdag werd er dat jaar gedemonstreerd in Gasselte waar radio-actief afval in zoutkoepels gedumpt zou gaan worden, een kwestie waar vooral de noordelijke provincies mee werden geconfronteerd. Op zondagmiddag trad de Rooie Reus uit Limburg op, een man die met behulp van vermommingen en theater de nodige spectaculaire acties ondernam en daardoor landelijke bekendheid verwierf.

49

In 1980 verzorgde Onkruid een antimilitaristisch onderdeel waarmee de hele zaterdag gevuld werd. De maandag werd besteed aan de perikelen rond de landelijke organisatie. De Federatie van Vrije Socialisten hief zich tijdens deze PL op en verleende haar 'instituten' (het Fonds Internationale Solidariteit (FIS), de Anarchistische Uitgeverij en

De Vrije Socialist) volledige autonomie. Ook dat jaar waren er klachten over oeverloze discussies, onderhuidse haat en nijd, intolerantie en bekrompenheid. De schrijfster in kwestie, ene Coby uit Groningen, meende: 'Door aan te geven dat er een organisatie is die een programma voor het weekend heeft bedacht, werk je in de hand dat de mensen die komen zich niet verantwoordelijk voelen voor het reilen en zeilen van het weekend.'

Prompt liet het NGVS een jaar later weten zich wel met de kantine te bemoeien maar niet met het programma. Op zaterdagochtend zou de eerste plenaire bijeenkomst worden gehouden waarop het programma van de dagen zou worden vastgesteld. Men beriep zich hierbij op het feit dat actuele zaken op deze wijze alle aandacht konden krijgen. Deze opzet pakte echter niet goed uit. Hoewel op vrijdagavond al een grote
50 groep naar het kampeerterrein kwam, bekommerden zij zich vooral om hun eigen onderlinge landelijke besprekingen. Zij sloegen hun tenten op langs de randen van het voetbalveld van de burens, het jongensinter-naat Aekinga, 'waarvoor weer welwillend toestemming werd verleend'. Een gewoonte waar pas in 2007 een einde aan zou komen nadat de nieuwe eigenaar het veld als opslagplaats gebruikte voor de verbouwing van het hele complex.

Op zaterdag zonderde Onkruid zich af in de circustent van Mong en zijn Vieze Gasten die inmiddels zeer populair waren op de PL. In het gebouw gebeurde op zaterdag in het geheel niets! De organisatoren kregen nu het verwijt dat ze wel een programma hadden moeten organi-

seren waarop de bezoekers zich hadden kunnen richten. De voorzitter van het NGVS moest er zelfs aan te pas komen om aan te geven wat er wel geregeld was, behalve Mong betrof dit een toneelgroep uit Groningen. Een Nederlands spreken-de Spanjaard bood uitkomst door verslag te doen van een landbezettingsactie in Spanje dat uitmondde in een coöperatie. Een grote groep ging hier zondag verder op in. Voor de kinderen was als gebruikelijk wel een program georganiseerd, waaronder het al jaren populaire pannenkoeken bakken. Daarvoor moesten de ouders dan wel zelf een koekenpan meenemen! Dick Gevers, prominent actief in het FIS, gaf op zondag een uiteenzetting over de repressie in Griekenland en Spanje, een rol die hij ook daarvoor wel vervulde.

De schrik zat er bij het NGVS goed in. Ook in 1982 was er geen inhoudelijk programma georganiseerd. Het anarchistisch spontanisme was definitief tot norm verheven. Behalve culturele activiteiten in de avonden, waaronder Mong uiteraard, was het de bedoeling dat bezoekers van de Landdagen de agenda verder zouden vaststellen. 'Maar omdat maar weinig mensen zo vroeg al aanwezig waren ging dit niet door.' Wie toch over een bepaald onderwerp wilde discussiëren, kon gewoon de tijd en het onderwerp op een bord schrijven. Weinig mensen bleken hier echter behoefte aan te hebben. Alleen een discussie over 'autonomie' kwam van de grond. De nieuw opgerichte Anarchistische Federatie kwam wel bijeen en besloot zich op te delen in een drietal gewesten. Naast het aloude noordelijke gewest (NGVS) kwam er

nu een zuidelijk gewest. Daarin speelde de Organisatie van Roermondse Anarchisten (ORA) een sleutelrol. Daarnaast kwam de RAAF tot stand, de randstad-afdeling, waarin Karl Kreuger een stimulerende rol in vervulde. Zodoende nam het Amsterdamse blad Anarchistisch Stencil Stapel Werk (ASSW) dat steeds een ondersteunende rol vervulde van de landelijke organisatie van anarchisten uiteindelijk 'De Raaf' als naam aan.

50 jaar kampeerterrein 'tot Vrijheidsbezinning'

Het jaar 1983 bood voldoende aanleiding voor het NGVS om wel een programma te organiseren. Dat jaar werd namelijk het 50-jarig bestaan van het kampeerterrein 'Tot Vrijheidsbezinning' herdacht. De bijeenkomst werd traditioneel door de voorzitter van het NGVS, Geert de Groot, met een welkomstwoord geopend. Broer Henk de Groot memoreerde 50 jaar NGVS, waar feitelijk geen sprake van was, aangezien deze organisatie pas na de oorlog werd opgericht. Door de voortdurende regen viel het optreden van diverse groepen op het toenmalige Van Emstplein (genoemd naar de door de nazi's omgebrachte boswachter die het de anarchisten voor de oorlog zo moeilijk maakte) letterlijk in het water. Behalve De Vieze Gasten waren Roodfonk, antimilitaristisch koor AMIKO en Belgische groepen als de Fanfare Arm maar Proper en theatercollectief Konteverkeerd op het jubileum aanwezig.

De toen actuele kwesties als oorlog en vrede, totaalweigeren en het functioneren van basisgroepen stond centraal. Ook de vraag of een revolutie mogelijk is kwam aan de orde.

Inleider Jan Bervoets, hij sprak ook op het congres van 1970, zag zo'n omwenteling niet door de kleine groep anarchisten veroorzaakt worden. Al sloot hij niet uit dat er zich situaties kunnen voordoen die revolutie in de hand werken. Appelscha beleefde dat jaar de primeur van het collectief Rampenplan of beter gezegd de gaarkeuken Den Troag. Het warme eten dat de groep verzorgde schijnt dat eerste jaar niet zo best te zijn geweest. Sindsdien heeft de groep uit Sittard ieder jaar voor de landdagen gekookt. Inmiddels staan de culinaire kunsten van de groep op een hoog peil en heeft de keuken tal van andere koks en kookgroepen geïnspireerd met haar vegetarische en biologische menu's. Aan publiek was dat jaar geen gebrek. Zo'n 600 mensen bezochten deze jubileumeditie van de Pinksterlanddagen.

BVD bezoekt de PL

Het jaar erna stond grotendeels in het kader van het antimilitarisme. Voor het eerst zou er actie gevoerd en wel tegen het munitiedepot in het nabij gelegen Veenhuizen. In de aanloop van deze Pinksterlanddagen manifesteerde de voorloper van de huidige AIVD, de Binnenlandse Veiligheidsdienst, zich nadrukkelijk. De geheime dienst vreesde dat Onkruid voorafgaand aan de PL actie zou voeren tegen het depot. Antimilitaristen pleegden nogal wat inbraken in deze jaren waarbij politiek gevoelig materiaal werd buitgemaakt. Daaruit bleek ondermeer dat de militaire inlichtingendiensten de vredesbeweging in de gaten hielden. Diverse betrokkenen bij de actie tegen het depot kregen bezoek van BVD-ers, waaronder de toenmalige voorzitter van het NGVS,

Nol Streefkerk. Bij een van deze bezoeken deelde een BVD'er mee dat de camping al jaren in de gaten werd gehouden.

Daar was geen woord van gelogen. In het boek 'Geschiedenis van de Binnenlandse Veiligheidsdienst' van D. Engelen (1995) staat beschreven dat aan de Pinksterlanddagen 'operationele aandacht' werd besteed. Inlichtingendiensten van de politie schreven in de jaren vijftig rapporten over de interne gang van zaken van deze bijeenkomsten. In 1961 werd door de inlichtingendienst van de rijks politie behalve een verslag van de Landdagen ook een lijst met deelnemers opgesteld. Ook nadien zijn BVD-verslagen bekend van bijeenkomsten die tijdens de Pinksterlanddagen zijn gehouden, zoals van een vergadering van het Landelijk Anarchistisch Overleg (LAO) in 1988.

- 52 Werd de antimilitaristische actie die aan Onkruid was toegeschreven vanwege deze BVD-actie afgeblazen, met de PL ging een stoet van auto's wel naar Veenhuizen om voor de hoofdpoot van het complex een demonstratieve manifestatie te houden. Vanaf het meegebrachte podium zette het antimilitaristisch koor Amiko strijdlieden in, aangevuld door de Fanfare van de Eerste Liefdesnacht. Jongeren beklommen vervolgens het hekwerk en maakten een gat in het gaas. Meteen werd er door de dienders die achter het hekwerk stonden opgesteld een waterkanon op de 'onverlaten' gericht. Door tegenwind bereikte de straal echter niet het podium waar De Vieze Gasten optraden. Dat bracht grote hilariteit te weeg. Dat de spuit onklaar raakte en de eigen

dienders nat raakten, leverde nog meer pret op.

Breuken

Helaas was er ook dat jaar een incident dat opnieuw was terug te voeren op de botsende culturen van jong en oud. Op zondagavond irriteerden de ouderen zich in de grote zaal opnieuw aan de herrie van de punkmuziek van de jongeren, hun houding en de invloed van het gebruik van alcohol. Bij het optreden van de Amsterdamse punkband Krapuul trok Henk de Groot de stekker uit het stopcontact en een nieuwe rel was geboren.

Een jaar later was het NGVS zelf het toneel geworden van ernstige onderlinge twisten. Inzet van de strijd was of de leden van de Stichting Tot Vrijheidsbezinning door het NGVS gekozen dienden te worden. Tot op dat moment bepaalden de bestuursleden zelf wie er zitting had in het bestuur. In de regel waren dit steevast de meest betrouwbaar geachte kameraden, allemaal mannen weliswaar, maar wel van het slag dat onderling nimmer bonje maakte. De gebroeders Geert en Henk de Groot vonden deze handelswijze niet democratisch en eisten invloed vanuit het NGVS. De statuten van de Stichting moesten worden aangepast. Deze klus regelde Henk de Groot (in zijn hoedanigheid als secretaris van het NGVS) bij de notaris. Diens actie werd door bestuurslid Henk Pomp vervolgens weer ongedaan gemaakt aangezien Henk de Groot hiertoe als niet-bestuurslid niet bevoegd was. Wat volgde waren een aantal onverkwikkelijke acties over en weer waardoor de gebroeders De Groot en hun directe omgeving (waaronder fami-

lieleden) het veld moesten ruimen.
Het was een tragische terugtocht
van twee mannen die ontzaglijk veel
voor het terrein, de
Pinksterlanddagen en de beweging
hadden gedaan.

Tegelijkertijd verdween ook een
groep jongeren uit het NGVS (en dus
van het terrein) die zich sterk had-
den gemaakt voor een nadrukkelij-
kere vrij-socialistische invloed op het
terrein waarbij het NGVS moest
optreden als een federatie van
plaatselijke groepen. Zij vonden te
weinig gehoor bij de zogeheten
'kampeerders' die vooral verweten
werd dat zij hun eigen belangen
behartigden en het terrein slechts
gebruikten vanwege de recreatieve
functie. In korte tijd verloor NGVS en
het terrein een flink deel van haar
kader dat in staat was inhoudelijke
Pinksterlanddagen te organiseren.

Door alle perikelen binnen het NGVS
en rond het kampeerterrein was er
in 1985 met de Pinksterlanddagen
geen sprake van een inhoudelijk
programma. Desondanks waren er
enige honderden mensen aanwezig,
een duidelijke aanwijzing dat ook de
jongeren van de jaren tachtig zich
verbonden voelden met de
Pinksterlanddagen.

(1985-1996)

8. De beweging van '80' raakt betrokken bij de organisatie van de Pinksterlanddagen

En groepje vrije socialisten bijeen op het terrein in Appelscha, bij het monument waarmee de slachtoffers van het fascisme worden herdacht. Van links naar rechts: **Tinus Veenstra**, Geert de Groot, Nol Streefkerk, Jurijn Streefkerk-de Groot, Henk Pomp, Jurrie Zuidema, Geert de Groot, Janna de Groot-Lokken en Aukje

De impasse binnen het NGVS bood gelegenheid aan een nieuwe generatie jongeren om bij te dragen aan de organisatie van de Pinksterlanddagen. Voor het eerst sinds jaren werd er een voorbereidingsgroep gevormd met mensen van buiten het NGVS. Deze werkgroep, aanvankelijk getooid met de naam Werkgroep Inter PL had de ambitie om in 1986 een internationale bijeenkomst te houden met Pinksteren. Binnen een maand bestond de landelijke groep uit 17 personen die niet gehinderd door enige ervaring enthousiast aan de slag ging. De opbrengst van de PL 85, 1800 gulden (820 euro), kreeg men als startgeld mee. De poging om een Internationale Anarchistische Bijeenkomst (IAB) te organiseren vond een aanzienlijke weerklank in tal van Europese landen en leverde een ordner vol correspondentie op. Als rode draad koos de groep voor anarchistische strategie en samenwerking. Daaraan werd een viertal thema's gekoppeld namelijk antimilitarisme, feminisme, ecologie en syndicalisme.

De groep timmerde publicitair flink aan de weg. Het uitgesproken rechtse Tweede Kamerlid Guathérie van Weezel (CDA) ontketende een rel door in De Telegraaf een verbod van de bijeenkomst te bepleiten uit oogpunt van de openbare orde. Extreem-rechtse groepen zouden de PL wel eens kunnen aangrijpen om wraak te nemen op de gebeurtenissen die eerder dat jaar in Kedichem plaatsvonden. Daar werd een bijeenkomst van de ultra-rechtse Centruumpartij verstoord waarbij brand ontstond en de latere echtgenote van partijleider Janmaat een been verloor. Tevens suggereerde

het kamerlid dat de organisatie van de PL geld aangeboden zou hebben gekregen van een communistische mantelorganisatie die banden onderhield met de Russische geheime dienst KGB.

Minister Korthals Altes (VVD) zag echter geen aanleiding tot nadere maatregelen omdat men gezien ervaringen in het verleden met de PL geen moeilijkheden verwachtte. 'Het congres heeft doorgaans een beschouwend karakter', aldus de minister die verklaarde op de hoogte te zijn van de besprekingen over het verband tussen anarchisme en feminisme, antimilitarisme, ecologie en syndicalisme. Burgemeester Hans Lesterhuis van de gemeente Oostellingwerf waar Appelscha deel van uitmaakt was kwaad op Van Weezel, die hij een onruststoker noemde die zijn mond moest houden. In een rechtstreekse confrontatie op Radio Fryslan met Oene Bult (voorzitter NGVS en lid van de voorbereidingsgroep), de burgemeester en Van Weezel, liet de laatste zich ontvallen dat wanneer anarchisten het voor het zeggen zouden krijgen 'de boel van oost tot west zou gaan branden'.

De inspanningen van de groep werden beloond met het grootste bezoekersaantal uit de historie van de PL. Maar liefst 1300 mensen bezochten de dagen, waaronder zo'n 150 buitenlandse gasten. Behalve dat er op het voetbalveld gekampeerd werd, moest ook een deel van de weilanden naast de oprijlaan van het terrein voor dit doel worden benut om alle deelnemers te kunnen onderbrengen. Wel dienden van tevoren de koeienvlaaien van de velden te worden verwijderd.

Het mooie weer droeg beslist bij aan de prima sfeer die de dagen kenmerkte. Zelfs de NOS kwam op bezoek waardoor de PL vermeld werd in het 8 uur journaal. Van een aantal goede bedoelingen van de werkgroep kwam ook dit maal weinig terecht. Van de koppeling van de vier thema's aan de rode draad (anarchistische strategie en samenwerking) kwam niets terecht aangezien het merendeel van de inleiders er volledig aan voorbij ging. De discussies die op de inleidingen volgden verliepen over het algemeen niet best. Zoals vaker was gebeurd voerden ook dit maal de schreeuw-ers de boventoon en luisterde men slecht naar elkaar. Bij het thema feminisme kon de eerste lezing niet eens tot een goed einde worden gebracht vanwege het rumoer waardoor de tweede maar niet meer werd gehouden. De grootschaligheid van de discussies pakte ook dat jaar verkeerd uit.

56

Desondanks bracht de Internationale Anarchistische Bijeenkomst nieuw elan in de anarchistische beweging. Er ontstond een nieuw landelijk netwerk van anarcha-feministes die elkaar vonden op grond van de teleurstellende ervaringen in Appelscha. Mannen mochten voortaan niet meer deelnemen aan de activiteiten van dit netwerk dat tot begin jaren negentig actief zou blijven. Daarnaast ontstond het Landelijk Anarchistisch Overleg (LAO). Daarin verenigden de voorstanders van organisatie zich met diegenen die de nadruk legden op praktische samenwerking tussen anarchisten. Zij wilden concreet activiteiten ontplooiën. In de periode 1985-1989 lukte dat ondermeer met de maandelijkse muurkrant Zwart

Behang die in een oplage van meer dan 1000 stuks tot in de kleinste plaatsen werd verspreid. Vanuit het zich herstellende NGVS kwam dusdanig veel kritiek op de internationale PL dat deze bijeenkomst geen vervolg kreeg in Appelscha. De organiserende groep zou in 1988 in het kunstenaarsdorp Ruigoord nog een tweede IAB organiseren waar zo'n 800 mensen op af kwamen. Desondanks was er vanuit deze groep een sterke verbondenheid met het terrein gegroeid. Ook de totstandkoming van het LAO droeg bij aan het betrekken van een nieuwe generatie jongeren bij het anarchistisch terrein. Deze generatie alsmede de anarcha-feministes die zich landelijk hadden georganiseerd (en die deels ook weer bij het LAO betrokken waren) maakten zich tevens sterk voor betere omgangsvormen en dito discussiecultuur in de anarchistische beweging. Dit gezamenlijke streven dat werd versterkt doordat men elkaar persoonlijk leerde kennen en waarderen, miste uiteindelijk zijn uitwerking niet.

Vanaf het einde van de jaren tachtig dienden de collectieven zich aan op het kampeerterrein die zich begaan toonden met het voortbestaan van het terrein. Vanuit verschillende steden in Nederland verkregen groepen jongeren een vaste staanplaats op de camping wat de verstandhouding met de ouderen op het terrein en in het NGVS deed verbeteren. Vanaf dezelfde periode verbeterde ook de sfeer tijdens de Pinksterlanddagen. De cultuur van de grote bekken die verder nergens bij betrokken waren verdween stilaan en de 'no-future'-mentaliteit maakte plaats voor een vriendelijke omgang met elkaar terwijl de

bereidheid om mee aan te pakken bij het vele werk beduidend toenam. Het was ook afgelopen met het provocerende alcoholgebruik op het terrein, al was er in 1987 nog een heuse biertent (uit Nijmegen) op het voetbalveld aanwezig. Wie wilde drinken deed dit voortaan discreet en respecteerde het standpunt van de ouderen.

Vanaf de Pinksterlanddagen van 1987 drukten deze jongeren steeds sterker hun stempel op het programma van de dagen. De samenwerking met het NGVS verbeterde mede doordat het voorzitterschap achter-eenvolgens werd bekleed door jongeren als Thijs van der Wal en Stephan Kraan die ook bij de landelijke samenwerkingsprojecten betrokken waren en zodoende een bewuste brugfunctie vervulden tussen de oudere en jongere generatie. De programma-onderdelen in deze jaren weerspiegelden de thema's waar de jongeren en de landelijke groepen bij betrokken waren. Vaak verzorgden deze groepen zelf de onderdelen van het program. Dat gold voor de anarcha-feministes, de antimilitaristische groepen en zeker voor het Landelijk Anarchistisch Samenwerkingsverband (LAS), na 1989 de opvolger van het LAO. De groep die tot 1997 zou bestaan, verzorgde jaarlijks een hoofdonderdeel in het program, zoals rond veranderingsstrategieën (1991), anarchisme in bladen (forumdiscussie in 1992), hoe verder na de PL (1994) en hedendaags anarchisme en samenwerking (forumdiscussie in 1995).

De Landdagen bleven als voorheen in het teken van de actualiteit staan. In 1989 waarschuwde advocate

Marian Boelema voor de reikwijdte van artikel 140 waarmee Nijmeegse krakers en antimilitaristen van het Vredes Actie Kamp (VAK-mobiel) het lidmaatschap van een verboden vereniging werd aangerekend. Daarmee gaven de autoriteiten te kennen 'dat je niet ongestraft spelletjes kunt spelen met een bandenprik hier en een klieder verf daar'. Een jaar later vond de ontruiming van het Wolters Noordhof Complex (WNC) in Groningen plaats, de laatste heftige ontruiming van een landelijk bekend kraakpand. De arrestanten die op diverse locaties vastzaten, werden vanuit de PL met lawaaidemonstraties ondersteund, al werden er stevige noten gekraakt over het verloop van de ontruimingsactie.

Een jaar later vond de afsluiting plaats van de roemruchte kraakperiode met de vertoning van de film 'In naam der Wet' dat handelt over de dood van de Amsterdamse kraker Hans Kok. Hij overleed in 1986 onder verdachte omstandigheden in een politiecel nadat hij bij een kraakactie was opgepakt. Maakster Barbara den Uyl lichtte deze spraakmakende film persoonlijk toe voor een bomvolle zaal.

In 1992 werd de Utrechtse VAK-groep op de Landdagen geïntroduceerd die een belangrijke rol zou vervullen als adviseur bij de legalisering van talloze kraakpanden in ons land. De aloude anarchistische discussie rond zelfbeheer kreeg er nieuwe impuls door. Nadien zou de groep die thans als Solidair door het leven gaat, een voorname rol spelen in de discussie over alternatieve economische verhoudingen. De aandacht voor deze kwestie bracht

ook de Vrije Bond op het terrein in Appelscha. Deze in wezen anarchistische afsplitsing van het Onafhankelijk Verbond van Bedrijfsorganisaties (OVb) startte als organisatie voor syndicalisme en zelfbeheer maar werd spoedig door anarchisten gedomineerd. Hun blad Buiten de Orde werd na de teloorgang van De Vrije al spoedig hét blad van anarchistisch Nederland.

Uit onvrede met het beleid van De Vrije die een ton subsidie had gekregen en was verkwanseld aan een commerciële uitgeverij hadden verschillende groepen een eenmalige editie gemaakt onder de titel De Vrije Socialiste. Daarin werd het hedendaagse anarchisme voor het voetlicht gebracht als spiegel tegenover de reguliere Vrije die zich onttrokken had aan de invloed van de anarchistische beweging waar het blad steeds mee verbonden was geweest.

58

In 1993 bestond het terrein 60 jaar dat gevierd werd met een feestrede van Mong Rosseel van De Vrieze Gasten, een praatprogramma over '60 jaar anarchisme en de PL' en een directe radio-uitzending van het in anarchistische kring populaire radioprogramma OVT van de VPRO. Ook volgde er de presentatie van het speciaal voor de gelegenheid gemaakte boekje 'Vrouwen van Appelscha' door Yolanda Winkelhuizen en Gerda van Paasen. Met ruim 400 deelnemers werden de dagen weer beter bezocht dan de jaren die er aan vooraf gingen. Voor de oudere garde hield de populaire voorzitter van de vrijdenkers, Jan Vis, een ouderwetse rede over 'anarchisme en religie'. De nieuw opgerichte Anti-Fascistische Actie

presenteerde zichzelf en bepleitte een solidariteitsactie met de door neo-nazi's vermoorde Turkse familie in het Duitse Solingen.

De editie van 1994 stond in het teken van 'dwarse economie' waarin andersoortige economische verhoudingen centraal stonden. Ook de herlevende uitkeringsstrijd, het leven werd hen steeds zuurder gemaakt, vormde hiervan een onderdeel. Een nieuw fenomeen deed zijn intrede op de PL met de introductie van de term 'Anarcha-sex'. Dat vloeide voort uit de discussie over potten, flikkers en anarchisme die een jaar eerder op de agenda stond. Daar werd de provocerende stelling geponeerd dat een heteroseksueel nimmer een anarchist kon zijn en dat 'wie A zegt moet ook bi zeggen'. De groep die pleitte voor een vrije keuze van kleding en identificatie zou enige jaren voor een prominente aanwezigheid in het programma en het terrein zorgen. Zoals een jaar later toen een masturbatiecursus op het program stond.

In 1995 waren anarchisten uit Mexico te gast die betrokken waren bij de strijd van de Zapatistas in Mexico die tot op de dag van vandaag strijden voor een rechtvaardigere samenleving, pleitten voor machtsvorming van onderop en zich inzetten voor de directe noden van de arme indiaanse bevolking. De twee leden van de Federatie van Revolutionaire Anarchisten waren te gast bij de Mexicaanse steungroep van de Zapatistas. De Zapatistas wekten wereldwijde sympathie en stonden mede aan de wieg van de anti- of beter gezegd de anders-globaliseringsbeweging die enkele jaren daarna tot volle wasdom zou

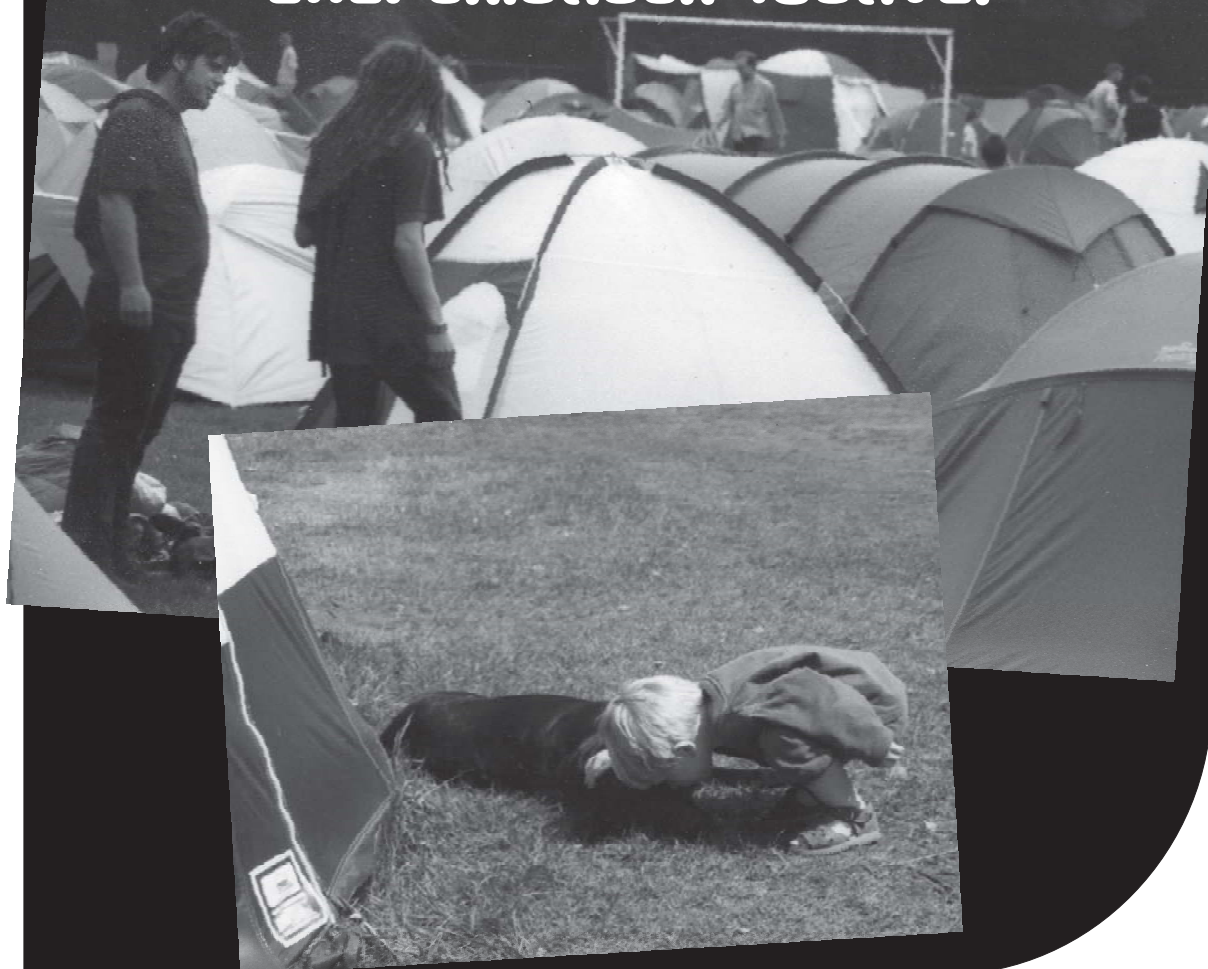
komen.

Tal van anarchistische publicaties rond het thema arbeid vormden in 1996 aanleiding voor een discussie in de zaal van het internaat Aekinga waar sinds de jaren tachtig elk jaar gebruik van mocht worden gemaakt. Door omstandigheden waren slechts de beide auteurs van de boekjes in de reeks over de Kunst van het afhaken, Siebe Thissen en Freek Kallenberg, aanwezig. De term viel bij veel aanwezigen niet goed omdat het positieve element van het (collectief) werken aan alternatieven er niet in besloten ligt.

(1996-heden)

9. De Pinksterlanddagen ontwikkelen zich als anarchistisch festival

In 1997 startte een compleet nieuwe groep met de voorbereidingen van de Pinksterlanddagen, aangezien de oude groep na tien jaar het een beetje gehad had met de organisatie. Inmiddels waren de verhoudingen op het kampeerterrein dusdanig verbeterd dat een dergelijke overgang zich zonder al te veel problemen kon voltrekken. Van strijd tussen jong en oud was geen sprake meer. Niet alleen de Pinksterlanddagen werden door de jongeren georganiseerd, ook op het terrein zelf verrichtten ze veel werk tijdens het kampeerseizoen. Zelfs in het Stichtingsbestuur waren de jongeren in de meerderheid. Onnodig te zeggen dat inmiddels vele ouderen waren overleden.

Formeel waren er nog altijd enkele ouderen namen het NGVS bij de organisatie betrokken, veel droegen zij niet meer bij. Toch ondervond de nieuwe voorbereidingsgroep de nodige tegenwerking van het drietal ouderen aangezien zij zich keerden tegen een aantal veranderingen die werden voorgesteld. De inzet op een volledige biologische catering van de dagen stuitte op weerstand aangezien ecologische spullen duurder zijn. Het bleek op een gegeven moment dat de afwasflessen van Ecover gevuld waren met Dreft. Ook het tegelijkertijd laten plaatsvinden van meerdere programma-onderdelen stuitte tegen de borst van de ouderen.

De nieuwe groep was ambitieus en voerde publicitair flink campagne. Om de PL een nieuwe impuls te geven was de voorbereidingsgroep al geruime tijd van tevoren van start gegaan en koos voor een bredere aanpak. Voor het eerst kwam er een

website van de Pinksterlanddagen. Op de huidige is het archief vanaf 1997 bewaard gebleven. Ook werden er voor het eerst kramen besteld bij een bedrijf waardoor er een einde kwam aan het gepruts met planken en schragen. De inspanningen van de groep werden beloond met zo'n 500 deelnemers, aanzienlijk meer dan de voorafgaande jaren. Dat jaar koos de voorbereidingsgroep vier hoofdthema's: maatschappelijke uitsluiting, arbeid, anarchisme en natuurbeheer en anarchisme in je eigen leven.

De groep zette haar werk in 1998 voort wat andermaal druk bezochte dagen opleverde met 500 bezoekers. De sfeer dat jaar was ijzersterk. Niet alleen waren er erg veel thema's, ze waren bovendien veelzijdig. Naast 'traditionals' als anarchisme, antimilitarisme, esperanto en antikernenergie was er uiteraard aandacht voor de actualiteit. Zo kwam het Multilateraal Akkoord inzake Investerings (MAI) aan bod en konden men zich laven aan een cursus klimmen en tunnelbouwen van GroenFront die en passant het Groenoordgebeuren in Ruigoord evalueerden.

61

Voor het eerst op het programma stond het thema anarchisme en spiritualiteit dat een uiterst levendig debat opleverde. Velen bleken uiting te geven aan een positievere waardering van het verschijnsel spiritualiteit zonder het te vereenzelvigen met allerlei New Age bla bla en dito pretenties. Het tekende de volwassenheid en onafhankelijkheid van het hedendaagse anarchisme waarin de verscheidenheid hoogtij viert. De forumdiscussie omtrent hedendaagse anarchistische stromingen

daarentegen wilde maar niet op gang komen. De vrees dat gezien de ongekende felle toon waarmee vooraf in het blad *Ravage* was geschreven de beweging in Appelscha zou splijten, werd gelukkig niet bewaarheid. Vooral Siebe Thissen, een van de meer oorspronkelijke denkers uit deze periode, moest het hierbij ontgelden. Afwezig bij het forum maakte hij wel gebruik van de vervolgssessie om duidelijk te maken waar het hem om ging. Gebruikmakend van begrippen als 'vloeien' en 'stollen' betoogde hij dat het anarchisme tot taak heeft maatschappelijke processen, organisaties en projecten zo vloeibaar mogelijk te houden waar autoritaire krachten uit zijn op 'verstolde' verhoudingen.

In 2000 zette de groep wederom in op ambitieuze Pinksterlanddagen onder het motto 'Toekomstwerkplaats Appelscha'. Zij wilde namelijk voor elkaar krijgen dat elke discussie, elke workshop, ja, elke activiteit tijdens de PL op een gestructureerde manier in het teken van de toekomst zou staan. Het moest het passieve en het soms consumptieve karakter van de dagen tegengaan. Tevens moest de samenhang tussen de verschillende thema's, het grotere (anarchistische) verband, de opbouw van een bredere beweging nadrukkelijk aan de orde komen. Teneinde enigszins voorbereid te zijn werden alle bezoekers verzocht een vragenlijstje in te vullen omtrent de manier waarop men zich bij het anarchisme betrokken voelde, het soort anarchisme dat men voorstond, welke idealen men dacht te verwezenlijken en hoe men eigen actiepunten in samenhang met het anarchisme zag. De doelstelling van de voorberei-

dingsgroep mocht dan te hoog gegrepen zijn, wel droeg haar inspanningen bij aan een actievere houding van de bezoekers dan in de jaren negentig het geval was geweest. In 2001 zou deze groep voor het laatst een omvangrijk programma organiseren waarin ook steeds meer workshops waren opgenomen waarin het overdragen van vaardigheden centraal stond, zoals een actietraining van GroenFront! en een Samba-workshop.

Er volgde een overgangsjaar waarin nauwelijks een programma was georganiseerd omdat er van een voorbereidingsgroep nauwelijks sprake was geweest. Na de moord op Pim Fortuyn dreigde extreemrechts de Landdagen aan te vallen waardoor ouders en kinderen massaal wegbleven. In jaren was het bezoekerstal niet zo laag geweest. Stormfront Nederland (SFN) had opgeroepen om 'het schuim der natie' in Appelscha eens een lesje te leren. Volgens SFN 'verdient dit volk het niet om gered te worden'. Tenslotte had geheel links, dus ook de anarchisten, Pim Fortuyn vermoord.

De onderzoeksgroep Kafka en Anti Fascistische Actie (AFA) adviseerden de organisatie van de Pinksterlanddagen om contact op te nemen met de politie en hen in elk geval te wijzen op de dreigementen. De politie van Ooststellingwerf verwees hen door naar Heerenveen, die hen weer door verwees naar Leeuwarden waarna men tenslotte in Den Haag uit kwam. Daar nam men de zaak hoog op, mede doordat de afgelopen weken regelmatig problemen waren ontstaan bij het asielzoekerscentrum

in Appelscha. Jongeren zochten er ruzie, ruiten werden ingegooid, mensen met messen bedreigd. Een Stormfronter werd hierbij herkend. Bij de organisatie van de Pinksterlanddagen moest uit voorzorg het een en ander geregeld worden met betrekking tot de eigen veiligheid. 's Nachts waakte een groep bezoekers op strategische plekken over het terrein. De gemeente had een noodverordening klaar liggen voor het geval de neo-nazi's het in hun bol zouden halen echt naar Appelscha te komen. ME hield men achter de hand. Door deze commotie was er nogal wat belangstelling van de media dat jaar. Gelukkig gebeurde er helemaal niets.

Het jaar 2003 was het jubileumjaar van het zeventigjarig bestaan. Een deel van de oude organisatoren die al vanaf de jaren tachtig bij de landdagen betrokken waren geweest, pakten de draad weer op. Zouden de dromen die men in 1933 had, overeenkomen met hetgeen er nu gebeurt, zo vroeg men zich af? 'In de statuten uit 1933 staan als doelen omschreven het geven van gelegenheid tot kamperen en het houden van vrij-socialistische bijeenkomsten en ten tweede het aankopen van terreinen. Het eerste doel is verwezenlijkt, want het terrein is er nog steeds en biedt ook aan de huidige generatie de mogelijkheid er gebruik van te maken. Het terrein spreekt nog steeds velen aan, de bezoekersaantallen van de Pinksterlanddagen getuigen daarvan. Hoopvol is de ontwikkeling dat de laatste jaren het aantal jongeren toegenomen is.'

De jaarlijkse landdagen waren uitgegroeid tot de grootste anarchis-

tische manifestatie in Nederland. Voldoende reden om bij het zeventigjarig bestaan van de landdagen op het terrein weer eens flink uit te pakken. Ook nieuwe groepen manifesteerden zich tijdens de dagen. Het programma zat bomvol. Zo kreeg de PL voor het eerst sinds jaren weer een circustent, was er een speciaal appelsapje (met anarchistisch etiket) verkrijgbaar, konden er Appelscha t-shirts bedrukt worden en keerde oudgediende Mong Rosseel c.s. eenmalig terug in het programma. De website kreeg een nieuw jasje. Het blad Buiten de Orde gaf een speciale bijlage uit over de dagen waarin verschillende mensen terugblikten op de diverse periodes in het bestaan van Nederlands enige anarchistische traditie. Alle inspanningen ten spijt kwamen er slechts 300 mensen naar deze bijeenkomst waardoor er een gevoelig financieel verlies gedraaid werd. De feestrede werd uitgesproken door Siebe Thissen die kritisch naar de anarchistische beweging keek: 'De PL is al zeventig jaar lang het enige medium waardoor al die verschillende individuen, groepen en organisaties zich aan elkaar en de buitenwereld kunnen tonen. Of simpeler gezegd, zonder PL zou er wellicht geen Nederlands anarchisme bestaan. Als sociale beweging schijnt het anarchisme weliswaar morsdood, maar als feestelijke herinnering aan het anarchisme blijkt de PL springlevend. De PL is even retro als Abbafeestjes, Mondriaanjurkjes en Kurt Cobain-memorials. Op de PL staat de tijd elk jaar rond Pinksteren drie dagen stil: we komen terecht in een plattelandscommune, waar niets herinnert aan de maatschappij van waaruit we enkele dagen geleden naar Appelscha vertrokken.' Na te

hebben vastgesteld dat we feitelijk al in een anarchistische samenleving leven aangezien de overheid nauwelijks meer in staat blijkt maatschappelijke ontwikkelingen te sturen, stelde hij het volgende voor: 'Laten we het zeventigjarige bestaan van de PL gebruiken om afscheid te nemen van het retro-anarchisme en ons te bezinnen op een langdurig verblijf in een anarchistische samenleving'.

Het optreden van oud-Spanjestrider Abel Paz, die destijds had bijgedragen aan het bewerkstelligen van een anarchistische samenleving, vormde in het programma van 2004 een van de hoogtepunten samen met de komst van Israëliische anarchisten. De Israëliërs ageren samen met Palestijnse bewoners tegen de muur waarmee de regering in Israël terroristen denkt af te schrikken. Deze 'Anarchists against the Wall' hebben vanaf eind 2003 op indrukwekkende wijze voortdurend actie gevoerd. Daarbij vielen zwaargewonden te betreuren als gevolg van beschietingen door het leger. Abel Paz geldt als de belangrijkste historicus over de Spaanse Burgeroorlog van anarchistische huize. De inmiddels 83-jarige Paz was actief in de periode van de burgeroorlog ('36-'39) en zat vervolgens jarenlang vast in de kerken van Franco. Paz schreef ondermeer over de bekende voorman Durutti en was de voorafgaande jaren voortdurend op pad om de jongere generaties van zijn ervaringen op de hoogte te stellen. Voorts presenteerde het Dierenbevrijdingsfront het nieuwe dierenrechtenmagazine 'Change' op druk bezochte Pinksterlanddagen met 500 bezoekers. Dit aantal zou ook de jaren er na de dagen bezoeken. De talloze

programma-onderdelen werden over het algemeen goed bezocht terwijl de deelnemers zich betrokken opstelden. De sfeer is over het algemeen uitstekend en er zijn nauwelijks incidenten.

In 2005 vormde de actie bij het deportatiecentrum in Ter Apel van waar uitgeprocedeerde vluchtelingen het land uitgezet worden een wel heel bijzondere gebeurtenis. Zo'n 70 mensen togen vanaf het anarchistisch terrein in Appelscha naar Ter Apel om de daar vastzittende mensen een hart onder de riem te steken. Aangezien er via knipwerk in het hek toegang werd verschaft, kon er rechtstreeks contact met de in het centrum verblijvende mensen worden verkregen. Dat werd een emotioneel gebeuren waarbij tranen vloeiden en menig een met een brok in de keel werd geconfronteerd. De actie bij het troosteloze kampement in the middle of nowhere duurde zo'n 45 minuten. Politie was aanvankelijk niet te bekennen. Bij het vertrek kwam een vluchteling mee naar het terrein in Appelscha waar hij een genoeglijke avond beleefde alvorens naar Ter Apel terug te keren.

De primeur van radio-uitzendingen op de dagen in de vorm van Radio PL was een zeer geslaagde. Een team van vrije radio's zond de dagen live uit op de camping, Amsterdam en Wageningen, terwijl via internet eveneens de uitzendingen te beluisteren vielen. Adbusters lieten zien hoe je op een creatieve manier (dus letterlijk knippen en plakken) een billboard kan bewerken. Met ruim 500 bezoekers, goed bezochte bijeenkomsten, lekker weer en een uitstekende sfeer was het

ook in 2006 prima toeven op de Pinksterlanddagen. Een mooi staaltje van zelfwerkzaamheid was het in elkaar zetten van de reader met het programma en de bijbehorende teksten die door omstandigheden later dan verwacht op het terrein verscheen. Er werden wat tafels achter elkaar gezet, alle stapels er op gedeponeerd en in no-time stonden enkele tientallen mensen spontaan de reader te rapen en te nieten. Een uurtje later waren de 400 exemplaren zodoende voor een ieder beschikbaar. Sommige onderdelen konden echter geen doorgang vinden zoals het optreden van Jo Wilding, een Engelse vrouw die over haar recente ervaringen in Irak zou vertellen. Ze was door persoonlijke omstandigheden verhinderd. Het had de opmaat moeten worden voor de demonstratie in Oosterwolde tegen de Nederlandse bemoeienis met de oorlog in Irak en Afghanistan later op de zaterdagmiddag. Daar luisterden ruim 80 mensen naar Fred van der Spek, de oude partijleider van de in GroenLinks opgegane PSP, die ouderwets ageerde tegen de oorlog. Hij legde daarbij een link met de kapitalistische productiewijze en daarmee met de particuliere belangen die bij alle oorlogen een rol van betekenis spelen.

Grotere themabijeenkomsten rond dierenrechten, en strafrecht & gevangenissen werden goed bezocht en golden als 'geslaagd'. In het groeiende aantal workshops op de PL kon je leren klimmen bij Groen Front, waar ook de zogeheten lock-ons werden gedemonstreerd (waarmee je je kunt vastketenen), nagespeelde verhoortechnieken ondergaan bij de Arrestantengroep Amsterdam, training volgen bij de

SEALS en knutselen bij Onkruid met allerlei actiematerialen. De PL-radio was ook weer in de lucht en na het overwinnen van technische problemen ook via internet te volgen.

Een echt discussieonderdeel vormde het thema 'Poliziek' dat inging op de vraag of anarchisten en andere buitenparlementairen iets van doen zouden moeten hebben met (geestverwante lokale) politieke partijen. Zo'n 50 mensen waaronder betrokkenen bij de Axiepartij uit Haarlem, ROSA uit Zaandam, Amsterdam Anders/De Groenen en de Haagse Stadspartij alsmede SP-ers (maar niet de aanwezige Krista van Velzen, ook bekend als SP-kamerlid, hetgeen werd betreurd) namen deel aan een levendig debat dat ruw werd afgebroken door binnenstormende kinderen die voor hun jaarlijkse kindertheatervoorstelling de zaal kwamen opeisen.

Twee Amerikaanse anarchistes vertelden over de alternatieve hulpverlening in New Orleans die na de ramp met de orkaan Katrina (en Rita) in de VS een geweldige vlucht had genomen. Een aangrijpend en ook bijzonder verhaal al was het maar vanwege de schaal waarop ook anarchisten hier werkzaam zijn. Ze gingen daarna net als de Anarchisten tegen de Muur twee jaar daarvoor op tour in Duitsland en andere Europese landen.

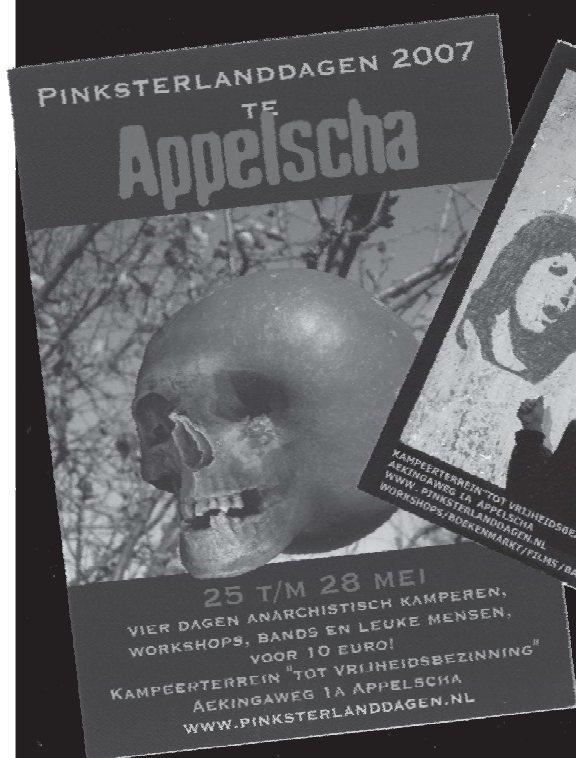
Een opvallend fenomeen is dat groepen de Pinksterlanddagen bewust gebruiken om bijeenkomsten te organiseren die een onderdeel vormen van hun eigen campagnes en activiteiten. De tijd dat de organisatie van de PL zelf de inhoud

bepaalde lijkt definitief verleden tijd. Het maakt het programma veel levendiger en veelzijdiger wanneer actieve groepen deze mogelijkheid en ruimte ook daadwerkelijk benutten.

De grote verandering in 2007 was dat door de bouwwerkzaamheden bij de nieuwe burens, de zorginstelling Zeuvenakkers, er gekampeerd moest worden bij de boer. Het voormalige voetbalveld waar sinds het einde van de jaren zeventig tenten werden opgezet, bleek te zijn veranderd in één grote opslagput van sloopmaterialen. De lezing van de Amerikaan Peter Gelderloos die zich goed bleek te hebben voorbereid, kreeg bij de evaluatie opvallend veel waardering. De wijze waarop hij geweldloosheid als strijdmiddel kritiseerde, was eerder genuanceerd dan controversieel.

66 GroenFront! presenteerde haar nieuwe campagne Shut Them Down! De inzet betreft het tegengaan van de bouw van maar liefst vijf nieuwe steenkolen centrales in Nederland om zodoende een start te maken met een anarchistische versie van de energierevolutie die noodzakelijk is. Bij het culturele program wist de Amerikaanse protestzanger David Rovics te overtuigen en kreeg ook de Spaanse band Muyayos de Raiz veel waardering, niet in het minst door hun vertolking van de burgeroorlog-klassieker 'A las Barricadas'. Het kinderprogramma waar dezelfde Amsterdamse groep al jaren veel tijd en energie in stopt trok veel belangstelling van alle kinderen zelfs van die tot een jaar of zestien. De oudste kids vonden wellicht het bouwen van hutten in het bos toch wel leuk.

slotopmerkingen

De Pinksterbijeenkomsten ontstonden uit de antimilitaristische gezindheid van de anarchistische jongerenbeweging in de jaren twintig en groeiden in de dertiger jaren uit tot de belangrijkste manifestatie van de vrij-socialistische beweging in de drie noordelijke provincies van ons land. De Pinksterlanddagen werden een jaarlijkse traditie die honderden deelnemers trok dankzij het totstandkomen van het eigen terrein tot Vrijheidsbezinning in Appelscha. Het propagandistisch belang ervan werd hoger aangeslagen dan die van de rituele 1 meiviering. Het programma was een belangrijke graadmeter van wat de beweging bezig hield. De dagen droegen bij tot het onderhouden van de onderlinge contacten en versterkten de verbondenheid met de beweging. Het zijn aspecten van de PL die nog steeds betekenis hebben.

68 De Pinksterlanddagen golden ook na de Tweede Wereldoorlog als 'hoogtijdagen' van de anarchistische beweging. De verbondenheid met het anarchistisch terrein, dat bijzondere plekje aan de rand van een prachtig natuurgebied, droeg daaraan bij. Dat gold op het moment dat de PL vooral een noordelijke aangelegenheid was, maar ook toen na de jaren zestig de PL een landelijk gebeuren werd.

De uitstekende sfeer in vrijwel al die jaren, de vrijwillige en belangeloze medewerking aan het zelfbeheer van de camping en de PL, de afwezigheid van vervelende situaties en conflicten, de tevredenheid bij de talloze medewerkers, dat alles maakt de Pinksterlanddagen tot een unieke happening. Dat zijn ook de redenen waarom de Pinksterlanddagen konden uitgroeien tot de

belangrijkste anarchistische manifestatie van Nederland. Het is een prachtige traditie die het verdient in ere te worden gehouden op een prachtige plek die het verdient om voort te blijven bestaan!

(1933-2008)

75 JAAR PINKSTERLANDDAGEN

Appelscha

9 TOT EN MET 12 MEI 2008